

**UCHWAŁA NR IV/42/2019
RADY GMINY RABA WYŻNA**

z dnia 28 lutego 2019 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Raba Wyżna na lata 2019-2022.

Na podstawie art.18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. 2018 r. 994 z późn. zm.) oraz art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 2067), po uzyskaniu pozytywnej opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Krakowie, Rada Gminy Raba Wyżna uchwała co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Raba Wyżna na lata 2019-2022, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

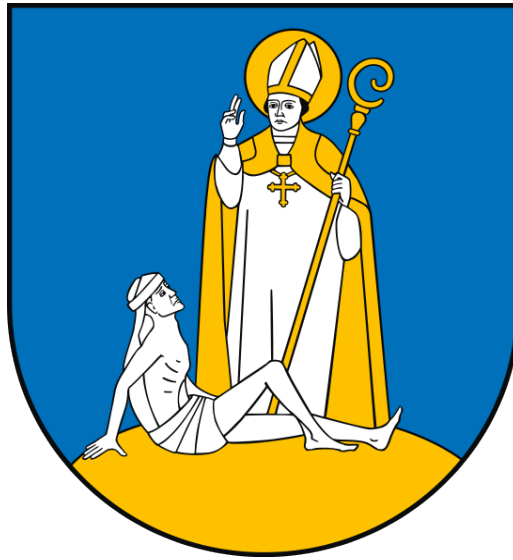
§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Raba Wyżna.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia jej ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Małopolskiego.

Wiceprzewodnicząca Rady
Gminy Raba Wyżna

**mgr Aleksandra Antolak-
Rust**

Załącznik Nr 1 do uchwały Nr IV/42/2019
Rady Gminy Raba Wyżna
z dnia 28 lutego 2019 r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI
GMINY RABA WYŻNA
NA LATA 2019-2022

SPIS TREŚCI

1. <i>WSTĘP</i>	3
2. <i>PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI</i>	4
3. <i>PRZEDMIOT OCHRONY PRAWNEJ</i>	14
4. <i>FORMY PRAWNE OCHRONY ZABYTKÓW</i>	15
5. <i>UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO</i>	19
6. <i>UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO</i>	36
7. <i>OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY - ANALIZA SWOT</i>	58
8. <i>ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI</i>	61
9. <i>INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI</i>	65
10. <i>ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI</i>	66
11. <i>ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI</i>	67
12. <i>REALIZACJA I FINANSOWANIE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI</i>	68

1. WSTĘP

CEL OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY RABA WYŻNA

Podstawowym, ogólnie pojętym założeniem niniejszego „Programu opieki nad zabytkami dla Gminy Raba Wyżna na lata 2019 – 2022” jest ukierunkowanie polityki Samorządu Gminnego, służącej podejmowaniu planowanych działań dotyczących finansowania, inicjowania, wspierania oraz koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Jest to uzupełniający dokument w stosunku do innych aktów planowania gminnego. Zadaniem Programu jest także organizacja działań edukacyjnych i wychowawczych wobec miejscowej społeczności. Dla realizacji powyższego założenia niezbędna jest realizacja szczegółowych celów określonych m.in. w art. 87 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o *ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, do których należą:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;

- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami
- zapoznanie z zasobami dziedzictwa kulturowego, historią i zabytkami Gminy, w tym także rozróżnienie obiektów wpisanych do rejestru zabytków województwa i figurujących w ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków
- wspieranie działań zmierzających do pozyskania środków finansowych na opiekę nad zabytkami
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków przy sporządzaniu i zmianie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej

Ochrona zabytków, dawnych materialnych i niematerialnych dóbr kultury jest obowiązkiem konstytucyjnym Państwa. w myśl art. 5 Konstytucji RP „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego (...). Istotnym elementem tego dziedzictwa są zabytki, które w swych niematerialnych wartościach są dobrem wspólnym. Art. 82 Konstytucji wskazuje, iż „obowiązkiem Obywatela (...) jest troska o dobro wspólne”, z kolei art. 6 Konstytucji stanowi, że „...Rzeczpospolita Polska, stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury (...)”.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2018 r., poz. 2067 z późn. zm.)

Obowiązująca Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wprowadziła pojęcia ochrony i opieki nad zabytkami. Zgodnie z art. 3, użyte w ustawie określenia oznaczają:

- 1) zabytek – nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwominionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
- 2) zabytek nieruchomy – nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt. 1;
- 3) zabytek ruchomy – rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt. 1;
- 4) zabytek archeologiczny – zabytek nieruchomy, będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
- 5) instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami – instytucję kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;

- 6) prace konserwatorskie – działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;
- 7) prace restauratorskie – działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie tych działań;
- 8) roboty budowlane – roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;
- 9) badania konserwatorskie – działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich;
- 10) badania architektoniczne – działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;
- 11) badania archeologiczne – działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;
- 12) historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny – przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;
- 13) historyczny zespół budowlany – powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
- 14) krajobraz kulturowy – przestrzeń historycznie ukształtowaną w wyniku działalności człowieka, zawierającą wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze;
- 15) otoczenie – teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Zgodnie z art. 89 organami ochrony zabytków są:

- 1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;
- 2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Wojewódzki Konserwator Zabytków.

W art. 4 zapisano, iż ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwale zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Art.5. wskazuje, iż opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwale zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Ponadto, w art. 6, ustawa definiuje m.in. podstawowe pojęcia z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami oraz przedmiot, zakres, formy i sposób ich ochrony. W art. 7 określa także formy i sposób ochrony zabytków.

Ustawa definiuje obowiązki oraz kompetencje samorządu terytorialnego w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Szczegółowo określone obowiązki samorządu w stosunku do obiektów zabytkowych objętych ochroną, których samorząd jest właścicielem lub posiadaczem zawarte są w następujących artykułach: art. 5, 25, 26, 28, 30, 31, 36, 71, 72.

Na mocy art. 21 ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy. Art. 22 ust. 4 stwierdza, iż „Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy.”. W ust. 5 tego artykułu zapisano, iż w gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Jak wspomniano art. 87 Ustawy określa obowiązek samorządu, dotyczący sporządzania i uchwalania gminnego programu opieki nad zabytkami:

- program winien być opracowany na okres 4 lat,

- program służy celom określonym w Ustawie,
- program przyjmuje rada gminy, po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
- program ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym,
- z realizacji programu władze gminy sporządzają co 2 lata sprawozdanie, które przedstawiane jest radzie gminy.

Artykuły 18 i 19 nakazują samorządom uwzględnianie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji planów zagospodarowania przestrzennego województwa.

Szczegółowo określone obowiązki samorządu w stosunku do obiektów zabytkowych objętych ochroną, których samorząd jest właścicielem lub posiadaczem zawarte są w następujących artykułach: art. 5, 25, 26, 28, 30, 31, 36, 71, 72.

Dodatkowo należy wskazać odniesienia do zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego, zawarte w następujących aktach prawnych:

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2018 r. poz. 994 z późn. zm.)

art. 7 ust. 1 pkt. 9

„Zaspakajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy:

9) kultury w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.”

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2018 r. poz. 1945).

Na mocy ustawy planowanie i zagospodarowanie przestrzenne musi uwzględnić m.in.: wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 1. ust. 2, pkt. 4). Ustawa określa, iż studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego powinno w swej treści zawierać następujące elementy:

- uwzględnianie stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 10, ust. 1, pkt. 4),
- określenie obszarów i zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 10, ust. 2, pkt. 4).

W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego będącym aktem prawa miejscowego ustawa nakazuje obecność następujących elementów:

- obowiązkowe określenie zasad ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego (art. 15, ust. 2, pkt. 3),
- obowiązkowe określenie zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 15, ust. 2, pkt. 4),

- określa się, w zależności od potrzeb, granice pomników zagłady oraz ich stref ochronnych, a także ograniczenia dotyczące prowadzenia na ich terenie działalności gospodarczej, określone w ustawie z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (art. 15, ust. 3, pkt. 6).

Wymagania koncepcji ochrony zabytków uwzględnia się również na szczeblach wojewódzkim i krajowym planowania przestrzennego (art. 39, ust. 3, pkt. 2; art. 47, ust. 2, pkt. 2). Projekt planu wymaga uzgodnienia z właściwym Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz. U. z 2018 r. poz. 1202 z późn. zm.)

W myśl tej ustawy jej przepisy nie naruszają przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (art. 2. ust 2 pkt. 3).

W art. 5, ust. 1 pkt. 7 oraz ust. 2 ustawa stwierdza, iż obiekt budowlany należy użytkować w sposób zgodny z jego przeznaczeniem i wymaganiami ochrony środowiska oraz nakazuje projektowanie i budowanie obiektów budowlanych i związanych z nim urządzeń zapewniające ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską.

W przypadku pozytywnej opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w odniesieniu do obiektów budowlanych wpisanych do rejestru zabytków oraz innych obiektów budowlanych usytuowanych na obszarach objętych ochroną konserwatorską możliwe jest złożenie wniosku do właściwego ministra o zgodę na odstąpienie od przepisów techniczno-budowlanych, o których mowa w art. 7 ustawy (art. 9, ust 3, pkt. 4).

Wg art. 30 ust. 2 w stosunku do prac budowlanych przy obiektach oraz obszarach niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, wymagane jest zgłoszenie do właściwego organu. W zgłoszeniu należy określić rodzaj, zakres i sposób wykonywania robót budowlanych oraz termin ich rozpoczęcia. Do zgłoszenia należy dołączyć oświadczenie, o którym mowa w art. 32 ust. 4 pkt. 2, oraz, w zależności od potrzeb, odpowiednie szkice lub rysunki, a także pozwolenia, uzgodnienia i opinie wymagane odrębnymi przepisami. W razie konieczności uzupełnienia zgłoszenia właściwy organ nakłada, w drodze postanowienia, na zgłaszającego obowiązek uzupełnienia, w określonym terminie, brakujących dokumentów, a w przypadku ich nieuzupełnienia – wnosi sprzeciw, w drodze decyzji. Zgodnie z art. 32 ust. 1:

1. Pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego może być wydane po uprzednim:

- 1) przeprowadzeniu oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko albo oceny oddziaływania przedsięwzięcia na obszar Natura 2000, jeżeli jest ona wymagana przepisami ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko,
- 2) uzyskaniu przez inwestora, wymaganych przepisami szczególnymi, pozwoleń, uzgodnień lub opinii innych organów,

3) wyrażeniu zgody przez ministra właściwego do spraw budownictwa, lokalnego planowania i zagospodarowania przestrzennego oraz mieszkalnictwa – w przypadku budowy gazociągów o zasięgu krajowym lub jeżeli budowa ta wynika z umów międzynarodowych.

Prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków wymaga, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, uzyskania pozwolenia na prowadzenie tych robót, wydanego przez właściwego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (art. 39, ust. 1).

Pozwolenie na rozbiórkę obiektu budowlanego wpisanego do rejestru zabytków może być wydane po uzyskaniu decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków działającego w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego o skreśleniu tego obiektu z rejestru zabytków (art. 39, ust. 2).

W stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 39, ust. 3).

Katalog działań budowlanych, w stosunku do których należy uzyskać pozwolenie budowlane, a które podlegają zgłoszeniu organowi budowlanemu określają kolejno art. 29, 29a, 30, 31 ustawy Prawo Budowlane. W stosunku do zamierzeń, które wymagają jedynie zgłoszenia zgodnie z art. 30 ust. 7 ustawy właściwy organ może nałożyć w drodze decyzji obowiązek uzyskania pozwolenia na wykonanie określonego obiektu lub robót budowlanych objętych obowiązkiem zgłoszenia, jeżeli ich realizacja może naruszać ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub spowodować m.in. pogorszenie stanu środowiska lub stanu zachowania zabytków.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2018 r. poz. 450 z późn. zm.)

Określa ona, iż wśród zadań publicznych znajdują się działania m.in. w zakresie kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego (art. 4, ust. 1, pkt. 16). Regulacje z tym związane zawarte są w art. 19, który określa prawa i obowiązki mieszkańców w zakresie realizacji wybranych przez nich działań, zarówno w ramach inicjatyw lokalnych, jak i za pośrednictwem organizacji pozarządowych lub innych podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy. Artykuł precyzuje też, iż jednostka samorządu terytorialnego zawiera na czas określony umowę o wykonanie inicjatywy lokalnej z wnioskodawcą.

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2018 r. poz. 799 z późn. zm.).

Zgodnie z zapisami art. 71 ust. 3 tej ustawy przeznaczenie i sposób zagospodarowania terenu powinny w jak największym stopniu zapewniać zachowanie jego walorów krajobrazowych. Dotyczy to także krajobrazu kulturowego.

Art.101. ust. 1 określa, iż ochrona powierzchni ziemi polega m. in. na zachowaniu wartości kulturowych, z uwzględnieniem zabytków archeologicznych.

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2018 r. poz. 142 z późn. zm.).

Jednym z celów ochrony przyrody jest ochrona walorów krajobrazowych, zieleni w miastach i wsiach oraz zadrzewień (art. 2, ust. 2, pkt. 5). Jako jedną z form ochrony przyrody w tym jej immanentnego składnika, jakim jest krajobraz ustawa ta przyjmuje w art. 6, ust. 1, pkt. 3 park krajobrazowy. Zgodnie z art. 16, ust. 1.: park krajobrazowy obejmuje obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania, popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju. Zarówno ustanowienie parku krajobrazowego jak i nadanie mu statutu należą do prerogatyw sejmiku wojewódzkiego (art. 16, ust. 3, ust. 5).

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2018 r. poz. 121 z późn. zm.)

W świetle art. 6 pkt. 5 jednym z celów publicznych tej ustawy jest opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Art. 13, ust. 4 jasno określa, że: sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości, jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek, wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Cenę nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków obniża się o 50% (zgodnie z art. 67). Właściwy organ może, za zgodą odpowiednio wojewody albo rady lub sejmiku, podwyższyć lub obniżyć tę bonifikatę (art. 68, ust. 3). Identyczny zapis stosuje się w przypadku opłaty z tytułu użytkowania wieczystego jeżeli nieruchomość gruntowa została wpisana do rejestru zabytków (art. 73, ust. 4) oraz w przypadku opłaty z tytułu trwałego zarządu (art. 84, ust. 4).

Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (Dz. U. z 2017 r. poz. 1785 z późn. zm.).

Na podstawie art. 7, ust. 1, pkt. 6 ustawa zwalnia od podatku od nieruchomości: grunty i budynki wpisane indywidualnie do rejestru zabytków, pod warunkiem ich utrzymania i konserwacji, zgodnie z przepisami o ochronie zabytków, z wyjątkiem części zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej.

Ustawa dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2017 r. poz. 862)

Według zapisów tej ustawy zarówno państwo (art. 1 ust. 2) jak i organy jednostek samorządu terytorialnego (art. 1 ust. 4) sprawują mecenat nad działalnością kulturalną polegający m.in. na wspieraniu i promocji opieki nad zabytkami.

Do powyższych ustaw należy dołączyć akty prawne, które w całej swojej treści odnoszą się do zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego. Są to:

- ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2018 r., poz. 720 z późn. zm.),
- ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2018 r., poz. 574 z późn. zm.),
- ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2018 r., poz. 217 z późn. zm.),

- ustawa z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (Dz. U. z 2015 r., poz. 2120).

Ostatni element to akty wykonawcze do ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Są to:

- Rozporządzenie MkiDN z dnia 26 maja 2011 (Dz. U. 2011 nr 113 poz. 661) w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem. W oparciu o art. 24 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami rozporządzenie określa sposób prowadzenia powyższych rejestrów i wykazów,
- Rozporządzenie MKiDN z dnia 22 czerwca 2017 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (t.j. Dz. U. z 2018 r., poz. 1609),
- Rozporządzenie MKiDN z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie udzielenia dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru (Dz. U. 2017 r. poz. 1674).

3. PRZEDMIOT OCHRONY PRAWNEJ

Przywołana na wstępie ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami stanowi podstawę prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce i wprowadza w tej materii szereg fundamentalnych definicji i pojęć. W myśl ustawy zabytek jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zgodnie z ustawą opiece podlegają – bez względu na stan zachowania – zabytki pogrupowane w trzech kategoriach:

Zabytki nieruchome będące w szczególności:

- krajobrazami kulturowymi,
- układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- dziełami architektury i budownictwa,
- dziełami budownictwa obronnego,
- obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- cmentarzami,
- parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,

- miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Zabytki ruchome będące w szczególności:

- dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami, wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2012 r. poz. 642 z późn. zm.),
- instrumentami muzycznymi, wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Zabytki archeologiczne będące w szczególności:

- pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- cmentarzyskami,
- kurhanami,
- reliktnami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ponadto, zgodnie z art. 6.2. ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

4. FORMY PRAWNE OCHRONY ZABYTKÓW

Ustawodawca wyróżnia następujące formy ochrony zabytków:

- wpis do rejestru zabytków,
- wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa,
- uznanie za pomnik historii,
- utworzenie parku kulturowego,
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Wpis do rejestru zabytków

Podstawą wpisu do rejestru zabytków jest decyzja administracyjna wydana przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. Z wnioskiem o taki wpis może występować właściciel zabytku oraz użytkownik wieczysty gruntu na którym znajduje się zabytek. Również wojewódzki konserwator zabytków ma prawo wszczęcia postępowania z urzędu w sprawie wpisania zabytku nieruchomego do rejestru zabytków.

Rejestr zabytków prowadzi odpowiedni wojewódzki konserwator zabytków dla zabytków znajdujących się na terenie województwa. Do rejestru można wpisać także otoczenie oraz nazwę geograficzną, historyczną i tradycyjną zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków. Wojewódzki konserwator zabytków może wpisać także do rejestru historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny. Sprawy te reguluje ustawa z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz Rozporządzenie Ministra Kultury z 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2011 r. nr 113 poz. 661).

Lista Skarbów Dziedzictwa

Listę Skarbów Dziedzictwa prowadzi minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Na Listę Skarbów Dziedzictwa wpisuje się zabytek ruchomy o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego zaliczany do jednej z następujących kategorii:

- 1) zabytków archeologicznych, które mają więcej niż 100 lat, wchodzą w skład zbiorów archeologicznych lub zostały pozyskane w wyniku badań archeologicznych lub przypadkowych odkryć,
- 2) elementów stanowiących integralną część zabytków architektury, wystroju wnętrz, pomników, posągów i dzieł rzemiosła artystycznego, które mają więcej niż 100 lat,
- 3) wykonanych ręcznie dowolną techniką i na dowolnym materiale dzieł malarstwa, nieobjętych kategoriami wskazanymi w pkt 4 i 5, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 150 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 4) wykonanych ręcznie na dowolnym materiale akwareli, gwaszy i pasteli, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 30 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 5) mozaik, nieobjętych kategoriami wskazanymi w pkt 1 i 2, oraz rysunków wykonanych ręcznie przy użyciu dowolnej techniki i na dowolnym materiale, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 6) oryginalnych dzieł grafiki i matryc do ich wykonania oraz oryginalnych plakatów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 7) oryginalnych rzeźb, posągów lub ich kopii wykonanych tą samą techniką co oryginał, nieobjętych kategorią wskazaną w pkt 1, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 8) fotografii, filmów oraz ich negatywów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,

- 9) pojedynczych lub znajdujących się w zbiorach inkunabułów i manuskryptów oraz map i partytur muzycznych, liczących więcej niż 50 lat, które nie są własnością ich twórców,
 - 10) pojedynczych lub znajdujących się w zbiorach książek, które mają więcej niż 100 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro,
 - 11) map drukowanych, które mają więcej niż 200 lat,
 - 12) środków transportu, które mają więcej niż 75 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro,
 - 13) innych kategorii, niewymienionych w pkt 1–12, obejmujących zabytki, które mają więcej niż 50 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro
- na podstawie decyzji wydanej przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, z urzędu albo na wniosek właściciela zabytku ruchomego.

Pomnik Historii

Terminem tym określa się zabytek nieruchomy o szczególnych wartościach materialnych i niematerialnych oraz znaczeniu dla dziedzictwa kulturowego naszego kraju. Rangę pomnika historii podkreśla fakt, że jest on ustanawiany przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej specjalnym rozporządzeniem na wniosek Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W treści prezydenckiego rozporządzenia wyszczególnia się cechy danego zabytku świadczące o jego najwyższej wartości, określa się precyzyjnie jego granice i zamieszcza schematyczną mapkę obiektu.

Na elitarną listę Pomników Historii mogą zostać wpisane obiekty architektoniczne, krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne lub ruralistyczne, zabytki techniki, obiekty budownictwa obronnego, parki i ogrody, cmentarze, miejsca pamięci najważniejszych wydarzeń lub postaci historycznych oraz stanowiska archeologiczne. W roku 2018 w całym kraju było 91 miejsc i obiektów uznanych za pomnik historii.

Park kulturowy

Kolejną formą ochrony jest utworzenie parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Podstawą jego utworzenia jest uchwała rady gminy, którą podejmuje się po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego lub decyzja o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzja o warunkach zabudowy, decyzja o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzja o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzja o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego

Relacje pomiędzy ochroną zabytków a planami zagospodarowania przestrzennego są regulowane przez artykuły 18, 19 i 20 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Przede wszystkim art. 18 wprowadza obowiązek uwzględniania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów

zagospodarowania przestrzennego województw, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

W wymienionych decyzjach, koncepcjach, strategiach, analizach, planach i studiach, winno się w szczególności uwzględnić krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, określić rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków i zapewnić im ochronę przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu oraz ustalić przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami. w przypadku zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia, zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych, ochrona ich musi być bezwarunkowo uwzględniona w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego i pozostałych decyzjach.

5. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE I WEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM I WYKONANYMI NA POZIOMIE KRAJOWYM:

KRAJOWY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI NA LATA 2014-2017

Krajowy Program Opieki nad Zabytkami na lata 2014-2017 został przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 24 czerwca 2014 roku i jest efektem wykonania upoważnienia ustawowego, zawartego w artykułach 84 i 85, ust. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami i jest programem rozwoju określonym w artykule 15 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 roku o zasadach prowadzenia polityki rozwoju. Gminny Program Opieki nad Zabytkami opiera się na założeniach programu krajowego, jednak są one dość ogólne w odniesieniu do zabytków z terenu gminy.

Jednym ze strategicznych założeń krajowego programu jest wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków, w tym tworzenie podstaw współdziałania z organami samorządu terytorialnego. Program stwierdza, iż jakościowa przemiana w zakresie ochrony zabytków w Polsce może nastąpić jedynie dzięki łączeniu zasobów, lepszemu sieciowaniu struktur i działań organów ochrony zabytków.

Rolą programu krajowego jest tworzenie warunków dla wypracowania rozwiązań modelowych oraz ich upowszechnienie. Jak mówią zapisy tego dokumentu za realizację zadań związanych z ochroną zabytków odpowiedzialna jest zarówno administracja rządowa (wojewódzcy konserwatorzy zabytków oraz Generalny Konserwator Zabytków), jak również jednostki samorządu terytorialnego wszystkich szczebli oraz od stopnia zaangażowania tych podmiotów będą zależały realne efekty podejmowanych działań.

Głównym celem Programu jest „Wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w rozwoju potencjału kulturowego i kreatywnego Polaków”. Cel ten realizowany będzie poprzez trzy cele szczegółowe:

1. Wspieranie rozwiązań systemowych na rzecz ochrony zabytków w Polsce,

2. Wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków,
3. Tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz jego promocji i reinterpretacji.

W ramach celu szczegółowego 1 wyznaczono następujące kierunki działania:

1. Porządkowanie rejestru zabytków nieruchomych,
2. Przygotowanie ratyfikacji Konwencji UNESCO ds. ochrony dziedzictwa podwodnego,
3. Wypracowanie jednolitych standardów działania konserwatorskiego w odniesieniu do wybranych typów i kategorii zabytków nieruchomych zgodnie z obowiązującą doktryną konserwatorską,
4. Wzmocnienie instrumentów ochrony krajobrazu kulturowego,
5. Opracowanie diagnozy prawnej ochrony zabytków ruchomych,
6. Opracowanie kompleksowego raportu o stanie zachowania zabytków,
7. Kontynuacja badań w ramach AZP na obszarach szczególnie istotnych ze względu na zagrożenia dla dziedzictwa archeologicznego.

W ramach celu szczegółowego 2 wyznaczono następujące kierunki działania:

1. Zwiększenie efektywności zarządzania i ochrony zabytków poprzez wdrażanie infrastruktury informacji przestrzennej o zabytkach,
2. Wypracowanie standardów, pozwalających na lepszy przepływ informacji pomiędzy organami ochrony zabytków a społecznościami żyjącymi w otoczeniu zabytków objętych ochroną,
3. Podniesienie jakości procesów decyzyjnych w organach ochrony zabytków,
4. Merytoryczne wsparcie samorządu terytorialnego w ochronie zabytków.

W ramach celu szczegółowego 3 wyznaczono następujące kierunki działania:

1. Przygotowanie ratyfikacji Konwencji ramowej Rady Europy w sprawie znaczenia dziedzictwa kulturowego dla społeczeństwa,
2. Wspieranie budowania świadomości społecznej funkcji dziedzictwa kulturowego jako podstawy kształtowania się tożsamości narodowej i społeczności lokalnych,
3. Promocja zasobu dziedzictwa za pośrednictwem Internetu,
4. Zwiększanie dostępu do zasobu dziedzictwa i ułatwienie jego odbioru społecznego.

KONCEPCJA PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWANIA KRAJU DO ROKU 2030

Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju została przyjęta przez Radę Ministrów dnia 13 grudnia 2011 r. Dokument określa zasady polityki państwa w dziedzinie przestrzennego zagospodarowania kraju w perspektywie najbliższych kilkunastu lat.

Polityka przestrzennego zagospodarowania kraju realizuje cele rozwoju kraju w odniesieniu do całości przestrzeni polskiej. Biorąc pod uwagę nowy paradygmat polityki rozwoju cel strategiczny (ponadczasowy) polityki przestrzennego zagospodarowania kraju można określić następująco: Efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia ogólnych celów rozwojowych — konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie.

Tak sformułowany cel — przy doborze odpowiednich celów cząstkowych oraz instrumentów wdrożeniowych — realizowany jest przez wszystkie podmioty publiczne wykonujące zadania rozwojowe w zakresie swoich kompetencji na różnych poziomach zarządzania, w różnych obszarach tematycznych i w odniesieniu do różnych terytoriów.

Drogą do zapewnienia realizacji celu strategicznego polityki przestrzennego zagospodarowania kraju jest koncentracja działań podmiotów publicznych w wybranych obszarach tematycznych i na wyodrębnionych terytoriach. w odniesieniu do diagnozy sytuacji, uwarunkowań oraz trendów rozwojowych sformułowano sześć wzajemnie powiązanych celów polityki przestrzennego zagospodarowania kraju w horyzoncie roku 2030:

- Cel 1. Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności;
- Cel 2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów;
- Cel 3. Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej;
- Cel 4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski;
- Cel 5. Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa;
- Cel 6. Przywrócenie i utwalenie ładu przestrzennego.

Koncepcja wskazuje, iż wzmocnienie ładu przestrzennego na poziomie zarządzania zasobem krajobrazów kulturowych i przyrodniczych będzie jednocześnie służyło wdrożeniu zapisów Konwencji Krajobrazowej Rady Europy. Podstawowymi formami ochrony krajobrazów powinny zostać formy dotychczas stosowane: parki krajobrazowe, pomniki historii, parki kulturowe oraz — dla obiektów rangi międzynarodowej — wpis na listę dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego UNESCO.

Stwierdzono, że promocja dziedzictwa kulturowego wpłynęła na wzrost rozpoznawalności i atrakcyjność polskiej przestrzeni. Dbałość o spuściznę kultury dawnych mieszkańców ziem polskich i wspieranie zachowanych tradycji lokalnych sprzyjają rozwojowi turystyki i wspomagają proces identyfikacji tożsamości kulturowej migrantów. Krajobraz ważny dla historii kultury jest chroniony na równi z krajobrazami charakterystycznymi dla regionów geograficzno- przyrodniczych w zintegrowanej z siecią przyrodniczą rozwiniętej sieci parków kulturowych i pomników historii.

NARODOWA STRATEGIA ROZWOJU KULTURY NA LATA 2004 – 2013 ORAZ UZUPEŁNIENIE STRATEGII NA LATA 2004 – 2020

Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zostały zawarte w dokumencie o nazwie Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013 (przyjętym przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 r.) oraz jego uszczegółowieniu „Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020” (przyjętym w 2005 r.). Są to rządowe dokumenty tworzące ramy dla nowoczesnego mecenatu państwa w sferze kultury, a przede wszystkim dla nowocześnie pojmowanej polityki kulturalnej państwa, funkcjonującej w warunkach rynkowych, w połączeniu z perspektywami kolejnych okresów programowania Unii Europejskiej.

Głównym celem strategii jest działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju kulturalnego regionów w Polsce.

Dokumentem służącym wdrożeniu Narodowej Strategii Rozwoju Kultury jest Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego na lata 2004-2013”. w programie zapisano następujące priorytety i działania:

Priorytet 1. Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe

Działania realizowane w ramach niniejszego priorytetu mają na celu materialną poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców, turystów i inwestorów. Realizacja działań pozwoli na zwiększenie atrakcyjności regionów, a także wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym.

- Działanie 1.1. Budowa nowoczesnych rozwiązań organizacyjno-finansowych w sferze ochrony zabytków;
- Działanie 1.2. Kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne;
- Działanie 1.3. Zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych.

Priorytet 2. Edukacja i administracja na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego

- Działanie 2.1. Rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego;

· Działanie 2.2. Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego przed nielegalnym wwozem, wywozem i przewozem przez granicę.

Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020, opracowane przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego w 2005 r., zawiera ważny z punktu widzenia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Program Operacyjny „Dziedzictwo kulturowe”.

Priorytet i tego Programu dotyczy rewaloryzacji zabytków nieruchomych i ruchomych. Celami tego priorytetu są:

- poprawa stanu zachowania zabytków,
- zwiększanie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego (w tym także liczby stanowisk archeologicznych),
- kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele inne niż kulturalne,
- zwiększenie roli zabytków i muzealiów w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych,
- poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji,
- zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę oraz na wypadek sytuacji kryzysowych i konfliktu zbrojnego.

W związku z ogólnikowym charakterem dokumentów na szczeblu krajowym niniejszy gminny program opieki nad zabytkami stara się w swoich działaniach programowych nawiązać do polityki krajowej. Wiąże się to z ich zgodnością z działaniami programu krajowego, szczególnie w zakresie poprawy stanu zabytków poprzez przekazywanie środków z budżetu gminy, wykorzystywania dziedzictwa kulturowego w promocji gminy, poprawy przepływu informacji pomiędzy gminą, organami ochrony zabytków oraz mieszkańcami, a także udostępnianiem informacji nt. zasobu zabytkowego gminy. Ważnym elementem jest również wspieranie działań z zakresu utrzymywania lokalnych tradycji kulturowych oraz wprowadzenie elementów lokalnego dziedzictwa do procesu edukacji oraz działań kulturalnych.

5.2 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM I WYKONANYMI NA POZIOMIE WOJEWÓDZTWA I POWIATU

STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO

Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011 - 2020 - „Małopolska 2020 Nieograniczone możliwości” została przyjęta 26 września 2011 r. przez Sejmik Województwa Małopolskiego. Wyznana one cele „które - jako społeczność regionalna - możemy i chcemy osiągnąć w perspektywie roku 2020”.

Wizją władz regionu jest, aby: „Małopolska była atrakcyjnym miejscem życia, pracy i spędzania czasu wolnego, europejskim regionem wiedzy i aktywności, silnym wartościami uniwersalnymi, tożsamością i aspiracjami swoich mieszkańców, świadomie czerpiącym z dziedzictwa i przestrzeni regionalnej, tworzącym szanse na rozwój ludzi i nowoczesnej gospodarki”.

Główny cel dokumentu to: Efektywne wykorzystanie potencjałów regionalnej szansy dla rozwoju gospodarczego oraz wzrost spójności społecznej i przestrzennej Małopolski w wymiarze regionalnym, krajowym i europejskim. Realizacja głównego celu oparta na działaniach w siedmiu obszarach:

1. Gospodarka wiedzy i aktywności;
2. Dziedzictwo przemysłu czasu wolnego;
3. Infrastruktura dla dostępności komunikacyjnej;
4. Krakowski obszar metropolitalny i inne subregiony;
5. Rozwój miast i terenów wiejskich;
6. Bezpieczeństwo ekologiczne, zdrowotne i społeczne;
7. Zarządzanie rozwojem województwa.

Najważniejszy z punktu widzenia niniejszego programu jest obszar drugi, który obejmuje zagadnienia związane z ochroną dziedzictwa kulturowego województwa. Celem strategicznym tego obszaru jest: „Wysoka atrakcyjność Małopolski w obszarze przemysłów czasu wolnego dzięki wykorzystaniu potencjału dziedzictwa regionalnego i kultury”. W obszarze tym zostały wyodrębnione cztery kierunki polityki rozwoju:

- Ochrona małopolskiej przestrzeni kulturowej;
- Zrównoważony rozwój infrastruktury oraz komercjalizacja usług czasu wolnego;
- Kształcenie kadr dla rozwoju i obsługi przemysłów czasu wolnego;
- Wzmocnienie promocji dziedzictwa regionalnego oraz oferty przemysłów czasu wolnego.

Wszelkie cele i zadania w ramach obszaru nr 2: Dziedzictwo i przemysły czasu wolnego zakładają efektywne wykorzystanie zasobów dziedzictwa regionalnego (zarówno kulturowego, jak i przyrodniczego) dla wzmocnienia zewnętrznej konkurencyjności regionu Małopolski oraz poprawy jego atrakcyjności jako miejsca zamieszkania i spędzania czasu wolnego.

PROGRAM STRATEGICZNY DZIEDZICTWO I PRZEMYSŁY CZASU WOLNEGO

Samorząd województwa małopolskiego przygotowuje programy strategiczne, które stanowią będą najważniejsze narzędzia zarządzania rozwojem regionu - w ramach realizacji Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011 - 2020. Programy te mają zapewnić jak najlepsze wykorzystanie atutów regionu oraz niwelację zdiagnozowanych problemów / barier. Zawierają propozycje przedsięwzięć kluczowych dla osiągnięcia wyznaczonych celów. W marcu 2013 r. Zarząd Województwa Małopolskiego przyjął projekty 9 programów, w tym Dziedzictwo i Przemysły Czasu Wolnego.

Celem głównym programu Dziedzictwo i Przemysły Czasu Wolnego jest podniesienie konkurencyjności regionu w oparciu o aktualne i innowacyjne walory dziedzictwa kulturowego i kultury oraz atrakcyjność turystyczną, a także stymulowanie, wspieranie, modelowanie postaw otwartych, aktywnych i kreatywnych.

Sformułowane zostały 4 priorytety, w tym 1 wprost odnoszący się do dziedzictwa kulturowego - Wzmocnienie źródeł tożsamości poprzez ochronę zasobów dziedzictwa, jego rewaloryzację, kształtowanie krajobrazu kulturowego, rewitalizację przestrzeni oraz odczytywanie i interpretację znaczeń kulturowych. W ramach priorytetu zaplanowano 3 działania:

- 1) Działanie 1.1 Przeszłość przyszłości. Prace konserwatorskie, restauratorskie i budowlane przy zabytkach;
- 2) Działanie 1.2 Dla dziedzictwa - Opis i interpretacja dziedzictwa oraz podnoszenie kompetencji kulturowych;
- 3) Działanie 1.3 Kompleksowe programy rewitalizacji społecznej i ekonomicznej oraz kształtowanie przestrzeni.

Wyznaczone priorytety i działania odzwierciedlają założenia określone w Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego 2011 - 2020 oraz mieszczą się w ogólnym zarysie zasad wsparcia w perspektywie finansowej 2014 - 2020.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO

Głównym celem dotyczącym ochrony dziedzictwa kulturowego w Planie zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego jest cel strategiczny B.4. Kształtowanie krajobrazu kulturowego. Zawiera on następujące działania:

- B.4.1. Stworzenie systemu ochrony krajobrazu kulturowego;
- B.4.2. Zapobieganie rozproszaniu osadnictwa;
- B.4.3. Ochrona dziedzictwa kulturowego na obszarach wiejskich;
- B.4.4. Ochrona tradycyjnych form gospodarowania, szczególnie na terenach górskich;
- B.4.5. Ochrona zabytków i rewitalizacja starej zabudowy;
- B.4.6. Humanizacja blokowisk.

Ochrona, utrzymanie i przywracanie zasobów dziedzictwa kulturowego nastąpi poprzez:

- ustanawianie nowych form ochrony zasobów kulturowych takich jak parki kulturowe;
- obejmowanie ochroną w studiach uwarunkowań i miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego wartościowych obiektów i zespołów znajdujących się poza rejestrem zabytków, w tym zabytków inżynierii;
- egzekwowanie zaleceń konserwatorskich oraz prawidłowości procesu rewaloryzacji i użytkowania obiektów zabytkowych;
- opracowanie i prowadzenie programów ochrony obiektów zabytkowych łączących ochronę z wykorzystaniem gospodarczo-społecznym;
- opracowanie i prowadzenie programów ochrony obiektów zabytkowych architektury regionalnej;
- opracowanie programu dotyczącego ochrony zespołów architektury militarnej i pól bitewnych oraz miejsc wydarzeń historycznych, w tym martyrologii;

- kształtowanie świadomości społeczeństwa o wartości zasobów zabytkowych oraz wartościach regionalnych;
- dokumentowanie i opracowywanie pod względem naukowym zasobów dziedzictwa kulturowego;
- ochrona dorobku mniejszości etnicznych;
- stwarzanie warunków do rozwoju kultur subregionalnych w celu integracji społeczności rozdzielonych granicami administracyjnymi.

Wykorzystanie i udostępnianie zasobów dziedzictwa kulturowego nastąpi poprzez:

- tworzenie ofert inwestycyjnych i poszukiwanie inwestorów proponujących wykorzystanie zasobów w sposób nie kolidujący z charakterem i pierwotną funkcją obiektów;
- prowadzenie działań promocyjnych, organizacyjnych dla podniesienia świadomości społeczeństwa o odnośnym znaczeniu i wartości obiektów zabytkowych, a także możliwości ich wykorzystania.

Zachowanie, ochrona i rewaloryzacja historycznych układów przestrzennych nastąpi poprzez:

- opracowanie programów kompleksowej rewaloryzacji zespołów staromiejskich z zachowaniem wymogów konserwatorskich przy zapewnieniu im doboru właściwych funkcji oraz zapobieganiu zagrożeniom wynikającym z oddziaływania układów komunikacyjnych;
- podejmowanie działań rewaloryzacyjnych zespołów staromiejskich wg priorytetów wynikających z ich wartości;
- promowanie wzorów gospodarowania w centrach historycznych miast i miasteczek;
- obejmowanie kompleksową rewaloryzacją zespołów urbanistycznych i ruralistycznych w obrębie proponowanych rezerwatów i parków kulturowych;
- eksponowanie i odtwarzanie w sylwetkach miejscowości dominant architektonicznych takich jak wieże kościołów, klasztorów, zamków ratuszy oraz wkomponowywanie nowych;
- przeciwdziałanie tendencjom do rozpraszania zabudowy wsi oraz powstawania ciągów zabudowy wzdłuż dróg powodujących łączenie się odrębnych miejscowości.

Zachowanie i ochrona krajobrazu kulturowego nastąpi poprzez:

- obejmowanie ochroną w formie rezerwatów kulturowych terenów o wybitnych walorach kulturowych;
- obejmowanie ochroną w formie parków kulturowych terenów o wysokich walorach kulturowych;
- zagospodarowanie i udostępnianie stanowisk archeologicznych o czytelnej formie krajobrazowej w celach dydaktycznych, turystycznych i naukowych;
- powstrzymanie zanikania specyficznych i wyjątkowych form krajobrazu poprzez znalezienie dla nich nowych funkcji i sposobów utrzymania;
- stworzenie programu ochrony zabytków architektury drewnianej i historycznego krajobrazu naturalno-kulturowego polan gorceńskich oraz ich promocji jako produktu turystycznego;
- wspieranie tradycyjnych form rolnictwa na terenach górskich, w tym hodowli owiec.

Zachowanie, ochrona i kształtowanie architektury regionalnej nastąpi poprzez:

- utrzymanie zróżnicowania regionalnego krajobrazu architektonicznego (Podhale, Orawa, Spisz, Pogórze, Ziemia Krakowska);
- ochrona najcenniejszych obiektów „in situ” oraz rozwoju muzeów typu skansenowskiego;
- obejmowanie w studiach uwarunkowań i planach zagospodarowania przestrzennego problematyki form zabudowy tradycyjnej oraz egzekwowanie nawiązywania nową architekturą do lokalnych form i materiałów;
- podnoszenie świadomości o wartości architektury regionalnej;
- tworzenie programów pomocy w zachowaniu i konserwacji zabytkowych obiektów architektury regionalnej.

Zachowanie, ochrona i rewaloryzacja obiektów i zespołów o najwyższej randze i szczególnym znaczeniu dla kultury narodowej nastąpi poprzez:

- wytypowanie obiektów zabytkowych o randze regionalnej i krajowej;
- podejmowanie działań na rzecz wpisania na listę światowego dziedzictwa natury i kultury UNESCO obiektów o najwyższej randze;
- podejmowanie prac dla wytypowania i weryfikowania listy obiektów mogących potencjalnie spełniać warunki wpisu na listę światowego dziedzictwa UNESCO.

Zachowanie i ochrona niematerialnych wartości kulturowych, stanowiących o tożsamości regionu nastąpi poprzez:

- podjęcie prac na rzecz inwentaryzacji zasobów niematerialnych (miejsc kultu, szlaków pielgrzymkowych, ośrodków tradycji, obyczajów i obrzędów);
- promowanie imprez kultywujących tradycję, regionalny strój, obrzędy;
- wspieranie zanikających zawodów;
- wykorzystanie niematerialnych zasobów dziedzictwa kulturowego w ofercie turystycznej województwa.

Podejmowanie działań organizacyjnych, badawczych i promocyjnych poprzez:

- inicjowanie i wspieranie współpracy między samorządami na rzecz ochrony i promocji zasobów kulturowych;
- wspieranie współpracy w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego pomiędzy służbami konserwatorskimi i samorządami;
- wspieranie wydawnictw i autorów publikujących problematykę kultury i tradycji regionu;
- podejmowanie działań na rzecz komputeryzacji obiektów wpisanych do rejestru i ewidencji zabytków oraz upowszechnianie wiedzy na ten temat m.in. przez strony www;

- wspieranie organizacji imprez regionalnych popularyzujących materialne lub niematerialne zasoby kulturowe regionu.

Integracja ochrony środowiska kulturowego z ochroną środowiska przyrodniczego poprzez:

- obejmowanie ochroną krajobrazu naturalnego związanego przestrzennie z założeniami urbanistycznymi, ruralistycznymi i architektonicznymi;
- wykorzystanie wartości kulturowych dla rozwoju gospodarczego regionu;
- opracowanie katalogu ofert kulturowych województwa;
- wspieranie podmiotów gospodarczych zainteresowanych ochroną i konserwacją oraz wykorzystaniem obiektów zabytkowych;
- promocja produktu kulturowego Małopolski na rynku krajowym i zagranicznym.

WOJEWÓDZKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI W MAŁOPOLSCE NA LATA 2014 – 2017

Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami jest obszernym dokumentem, który w sposób wyczerpujący porusza tematykę małopolskiego dziedzictwa kulturowego. Został on przyjęty uchwałą nr LI/822/14 przez Sejmik Województwa Małopolskiego dnia 26 maja 2014 r.

Celem opracowania jest stworzenie i wdrożenie nowego modelu rozwoju przestrzeni kulturowej, będącej przestrzenią spójną, innowacyjną, produktywną i kreatywną w dziedzinie nauki i kultury, wykorzystującą zasoby dziedzictwa kulturowego, która zapewni mieszkańcom Małopolski wysoką jakość życia w oparciu o pomysłowość gospodarczą i szacunek dla dziedzictwa. Najważniejszym wyzwaniem pozostaje skorelowanie polityki ochrony przestrzeni kulturowej z polityką rozwoju regionalnego i strategią zrównoważonego zagospodarowania województwa.

Zdefiniowana w ramach programu misja brzmi następująco: PRZESZŁOŚĆ PRZYSZŁOŚCI - ambitne i wieloaspektowe wskazywanie wartości krajobrazu kulturowego, a także zintegrowanie działań na rzecz wzmocnienia systemu ochrony i opieki nad regionalnym dziedzictwem oraz świadomego wykorzystywania jego zasobów dla rozwoju regionu i poprawy jakości życia mieszkańców.

Celem strategicznym jest zrównoważone wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego Małopolski dla rozwoju gospodarczego regionu i zapewnienia wysokiej jakości życia Małopolan. W ramach celu strategicznego wyznaczono 2 cele kierunkowe, w ramach których określono 5 priorytetów oraz 33 kierunki działań, stanowiące wytyczne horyzontalne ułatwiające prowadzenie skutecznej polityki ochrony regionalnego dziedzictwa kulturowego oraz sprawowania właściwej opieki właścicielskiej nad posiadanymi dobrami kulturowymi:

Cel kierunkowy 1. Skuteczna ochrona regionalnej przestrzeni kulturowej i wartości kulturowych;

Priorytet 1. Zachowanie historycznej ciągłości i autentyczności regionalnego dziedzictwa kulturowego;

Priorytet 2. Zachowanie historycznej wielokulturowości regionu, tradycji i tożsamości regionalnej i lokalnej;

Cel kierunkowy 2. Funkcjonalne zarządzanie regionalną przestrzenią kulturową;

Priorytet 1. Aktywność społeczna i emocjonalne zaangażowanie w opiekę nad regionalnym i lokalnym dziedzictwem kulturowym;

Priorytet 2. Efektywne zarządzanie regionalnym dziedzictwem kulturowym;

Priorytet 3. Ekonomiczne zorientowanie regionalnego dziedzictwa kulturowego.

W ramach wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami wyznaczono także propozycje konkretnych zadań programowych o randze ponadlokalnej (katalog otwarty), wynikające z przyjętych priorytetów i uwzględniające wyniki analizy strategicznej ochrony dziedzictwa kulturowego w regionie, wytyczne dokumentów planistycznych i rekomendacje służb ochrony zabytków. Dotyczą one w szczególności: zabytków zagrożonych, wymagających prac ratunkowych, zabytków o znaczeniu regionalnym, posiadających duże znaczenie artystyczne i historyczne, obszarów zaproponowanych do objęcia ochroną prawną, a także zasobów dóbr kultury współczesnej zidentyfikowanych w województwie małopolskim.

Program zakłada współdziałanie wszystkich szczebli jednostek samorządu terytorialnego w województwie z instytucjami rządowymi i organizacjami pozarządowymi, placówkami badawczymi, środowiskami naukowymi, podmiotami gospodarczymi i właścicielami lub użytkownikami zabytków - dla realizacji celów i zamierzeń określonych w swojej treści.

STRATEGIA ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO POWIATU NOWOTARSKIEGO

Strategia stanowi dokument strategiczny, który ukierunkowuje politykę Powiatu w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego w określonym czasie.

Strategia nie posiada zbyt wielu odniesień do ochrony dziedzictwa kulturowego, pewne elementy można znaleźć jedynie w Obszarze Edukacja i Kultura dla obszaru Edukacja i Kultura w którym jednym z celów jest Wyrównanie szans edukacyjnych w stosunku do innych regionów i państw z zachowaniem dziedzictwa kulturowego regionu. W ramach tego celu strategicznego znajduje się cel pośredni – Dziedzictwo kulturowe jest chronione i kultywowane.

POWIATOWY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU NOWOTARSKIEGO NA LATA 2014 - 2018

Program stwierdza, że realizacja przez powiat przypisanych zadań w zakresie ochrony zabytków jest składową wykonywania przepisów ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Zgodnie ze wskazaniem powyższej ustawy program ma określić cele i zadania powiatu w zakresie ochrony jego zasobu kulturowego. Spora część z nich jest zbieżna z celami Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Raba Wyżna. Należą do nich:

- 1) inicjowanie działań w celu aktywnej ochrony wybranych obiektów reprezentujących tradycyjną drewnianą zabudowę wiejską;
- 2) podnoszenie atrakcyjności dla potrzeb społeczeństwa, promocji regionu, turystycznych, edukacyjnych;

- 3) wspieranie inicjatyw mających na celu zwiększenie ilości środków finansowych przeznaczanych na ochronę dziedzictwa kulturowego;
- 4) zwiększanie aktywności mieszkańców powiatu w zakresie opieki nad zabytkami;
- 5) objęcie ochroną obszarów szczególnie cennych pod względem kulturowym, krajobrazowym i przyrodniczym.

Priorytetem w działaniach na rzecz ochrony zabytków na terenie powiatu nowotarskiego powinna być: ochrona architektury drewnianej sakralnej, zagrodowej oraz uzdrowskiej; ochrona zespołów przyrodniczo - krajobrazowych Dunajca, Niedziczanki, Białki, Czarnej Orawy oraz Raby z dopływami; ochrona i rewaloryzacja architektury obronnej oraz kapliczek i krzyży przydrożnych.

Zadania powiatu nowotarskiego w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami zbieżne z celami Gminnego Programu można podzielić na:

- 1) inicjowanie działań na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami
 - a) edukacja oraz informowanie o przepisach dotyczących zabytków;
 - b) organizowanie obchodów tradycyjnych świąt i zwyczajów kultywujących tradycję regionu;
 - c) promowanie zasobu dziedzictwa kulturowego oraz krajobrazowego powiatu;
 - d) inicjowanie tworzenia nowych szlaków turystycznych promujących unikatowe walory kulturowe i krajobrazowe powiatu;
 - e) inicjowanie i wspieranie realizacji przedsięwzięć związanych z tworzeniem nowych tras spacerowych i rowerowych powiązanych z zespołami zabytkowymi na terenie powiatu.
- 3) Zadania w zakresie dokumentacji i badań:
 - a) Wspieranie przedsięwzięć mających na celu kolekcjonowanie i dokumentowanie materiałów i informacji historycznych dotyczących zasobu dziedzictwa kulturowego powiatu nowotarskiego.

6. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

6.1 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM I WYKONANYMI NA POZIOMIE GMINY

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY RABA WYŻNA

Podstawą tezą studium jest to, iż ochrona krajobrazu kulturowego łączy poszanowanie natury, jak również odrębności etnicznych, religijnych i lokalnych. Rozwój świadomości kulturowej powinien być realizowany w gminie poprzez pielęgnowanie tradycji regionalnych oraz ochronę dóbr kultury materialnej. Zasadą polityki przestrzennej jest integracja działań na rzecz ochrony i kształtowania wartości kulturowych z działaniami na rzecz ochrony i kształtowania wartości środowiska naturalnego. Przedmiotem tej polityki są zespoły i obiekty

objęte ochroną prawną na podstawie przepisów odrębnych oraz pozostałe reprezentujące wysokie walory kulturowe.

Do ogólnych zasad sformułowanych na potrzeby Studium, a dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego, należy zaliczyć: dokumentowanie, zachowanie, ochronę i propagowanie wartości dziedzictwa kulturowego, które jest obowiązkiem władz państwowych, samorządowych i społeczeństwa. Działalność ta z jednej strony stanowi element edukacji i rozbudzania poczucia tożsamości, z drugiej zaś musi godzić elementy ochrony z potrzebami adaptacji do wymogów współczesności. Dziedzictwo kulturowe stanowi wartość podlegającą ochronie prawnej. Ochrona dóbr kultury materialnej jest także zadaniem polityki przestrzennej. Dobra kultury powinny być wykorzystywane i użytkowane z zapewnieniem opieki konserwatorskiej, rewaloryzacji oraz nadania im odpowiednich funkcji użytkowych.

Działania prowadzone w sferze ochrony krajobrazu kulturowego powinny zmierzać do:

- zachowania istniejącej zabudowy o wartościach zabytkowych i kompozycyjnych,
- konserwacji, rewaloryzacji i porządkowania zabytkowych zespołów dworsko – parkowych,
- zachowania i ochrony stanowisk archeologicznych,
- zachowania i konserwacji historycznych układów przestrzennych (w szczególności obszary objęte strefą ochrony konserwatorskiej i obszar objęty strefą ochrony ekspozycji), rekonstrukcji obiektów zniszczonych w uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków,
- zachowania i ochrony istniejących punktów i ciągów widokowych,
- dostosowania współczesnej funkcji do wartości obiektów zabytkowych.

Pod szczególną ochroną prawną znajdują się obiekty wpisane do rejestru zabytków. Wszelkie działania przy nich muszą być uzgadniane z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Obiekty o walorach kulturowych należy weryfikować w gminnym programie ochrony zabytków.

Również należy dążyć do upowszechniania, szczególnie wśród społeczności lokalnej, wiedzy w zakresie rozpoznawania walorów obiektów zabytkowych.

Ustalone w Studium zasady ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego dotyczą obszaru gminy w jej granicach administracyjnych. Stanowią bowiem element nie dający „zamknąć się” w obrębie przestrzennych jednostek strukturalnych czy stref polityki przestrzennej, z uwagi na swoją specyfikę i odniesienie przestrzenne.

Studium ustala następujące zasady ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego:

- zasadę harmonijnego wkomponowania nowej zabudowy w istniejący krajobraz kulturowoprzyrodniczy, m.in. poprzez sukcesywne uzupełnianie ciągów istniejącej zabudowy z ograniczeniem realizacji dużych zespołów w otwartym krajobrazie pól i łąk, z zachowaniem zadrzewień i zakrzewień przydrożnych i śródpolnych,
- zasadę maksymalnej ochrony zachowanych obiektów o wartości historyczno-kulturowej.

Studium stwierdza, że działania w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego powinny dotyczyć:

- objęcia stałą ochroną wszystkich zespołów zabytkowych oraz pojedynczych obiektów, które z racji posiadanej wartości historycznej i artystycznej powinny być zachowane dla przyszłych pokoleń, dotyczy to obiektów wpisanych do rejestru zabytków, a także ujętych w gminnej ewidencji zabytków,
- właściwego wykorzystania obiektów zabytkowych w dostosowaniu do aktualnych potrzeb, lecz w sposób nie kolidujący z ich charakterem i nie zagrażający substancji zabytkowej,
- zachowania naturalnego otoczenia obiektów i zespołów zabytkowych, jak zieleń towarzysząca, czy otwarte przedpola widokowe; ochrona otoczenia obiektów zabytkowych ma szczególne znaczenie przy opracowywaniu planów miejscowych, powinny w nich zostać zapisane wymogi ochrony otoczenia zespołów zabytkowych, obejmujące obecnie funkcjonujące strefy ochrony konserwatorskiej, jak też zasady ochrony zabytkowego krajobrazu kulturowego; ochronie tej powinno towarzyszyć tworzenie parków kulturowych,
- regulacji w planach zagospodarowania przestrzennego zagadnień kształtowania formy architektonicznej nowych obiektów w nawiązaniu do tradycyjnej zabudowy regionu,
- szczególna ochrona i opieka jest wskazana nad obiektami wpisanymi do rejestru zabytków, wszelkie działania przy nich muszą być uzgadniane z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Ochrona elementów o wartości kulturowej, nie objętych ochroną prawną, powinna być podporządkowana niżej wymienionym działaniom:

- utrzymaniu istniejącej zabudowy w należyтым stanie technicznym, z dopuszczeniem zmiany funkcji obiektu i podniesieniem standardu wyposażenia techniczno-użytkowego, z zastrzeżeniami dotyczącymi zachowania maksymalnym stopniu, a tam gdzie jest to możliwe, odtworzeniu historycznej kompozycji obiektu, zewnętrznego detalu architektonicznego, a także dostosowaniu nowej funkcji i nowego programu użytkowego do specyfiki obiektu,
- zachowaniu, w przypadku remontów i modernizacji, historycznego detalu architektonicznego i wyposażenia wewnątrz,
- zachowaniu historycznych relacji przestrzennych i obiektów wspomagających (np. zabudowa gospodarcza towarzysząca zabudowie zagrodowej) oraz zieleni towarzyszącej w obrębie działek, na których są zlokalizowane.

Z uwagi na fakt, że wykaz obiektów objętych gminną ewidencją zabytków jest zestawieniem otwartym, Studium dopuszcza korekty w ramach wykazu obiektów będących bądź wskazanych do wpisania do gminnej ewidencji zabytków na etapie sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Korekty w wykazie powinny być oparte o Program opieki nad zabytkami dla Gminy Raba Wyżna.

Oprócz powyższych zasad Studium wskazuje się następujące obszary objęte ochroną:

Obszar objęty strefą ochrony konserwatorskiej

Obejmuje tereny następujących obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru wraz z otoczeniem: kościół parafialny pw. św. Stanisława Biskupa, kaplica III Upadku P. Jezusa, kaplica cmentarna rodziny Zduniów i zespół dworsko – parkowy w Rabie Wyżnej, park dworski w Rokicinach Podhalańskich, zespół parkowo – dworski i kościół św. Antoniego Padewskiego w Sieniawie.

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. 2018, poz. 2067 z późn. zm.) wszelkie prace inwestycyjne w obiektach i zespołach wpisanych do rejestru zabytków znajdujących się w obszarze objętym strefą ochrony konserwatorskiej wymagają pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Ochrona konserwatorska zakłada zachowanie wyglądu architektonicznego zabudowy o wartościach kulturowo – historycznych w zakresie gabarytu, kształtu, pokrycia dachu, wystroju, kompozycji, otworów okiennych i drzwiowych oraz innych detali architektonicznych. W przypadku wymiany zabudowy historycznej ze względu na zły stan techniczny oraz wszelkich zmian wtórnych należy dążyć do odtworzenia historycznego wyglądu. Pożądane jest, by nowa zabudowa w sąsiedztwie zabudowy o wartościach historycznych harmonizowała z nią pod względem usytuowania, gabarytu, kształtu dachu oraz rozwiązań architektonicznych elewacji.

Zespół dworsko – parkowy w Rabie Wyżnej wskazuje się jako tereny zieleni urządzonej – parki wraz z usługami, w tym usługami publicznymi, usługami turystyki, sportu i rekreacji, natomiast na terenach parku dworskiego w Rokicinach Podhalańskich oraz zespołu parkowo – dworskiego w Sieniawie pozostawia się istniejące funkcje tj. odpowiednio usługi publiczne oraz usługi.

Obszar objęty strefą ochrony ekspozycji

Obejmuje wydzielony teren tradycyjnego krajobrazu wiejskiego w Podsarniu, Harkabuzie i Bukowinie Osiedle.

Celem ochrony tradycyjnego krajobrazu wiejskiego w Podsarniu, Harkabuzie i Bukowinie Osiedle jest trwałe utrzymanie i wyeksponowanie historyczno – kulturowej fizjonomii wsi o zachowanym historycznym układzie ruralistycznym wraz z wypełniającą ją zabudową o wartościach kulturowych. Ochrona zabudowy historycznej polegać ma na zachowaniu proporcji, gabarytów i wysokości zabudowy kształtującej sylwetkę założenia przestrzennego. Zabudowa projektowana powinna nawiązywać do charakteru regionalnego krajobrazu kulturowego poprzez usytuowanie, gabaryty, kształt i pokrycie dachu oraz kompozycję elewacji.

Obszar wskazany do rewaloryzacji

Obejmuje teren zespołu dworsko – parkowego w Rabie Wyżnej, oznaczonego na rysunku Studium, jako teren ZP.

Za rewaloryzację historycznej kompozycji przestrzennej należy uznać całokształt działań podporządkowanych przywróceniu i utrwaleniu historycznie ukształtowanych walorów zawartych w zespole przestrzennym z nadaniem mu współczesnych treści przy zachowaniu istniejących elementów historycznego zagospodarowania. Park dworski na terenie miejscowości Raba Wyżna wymaga rewaloryzacji, konserwacji,

podjęcia prac porządkowych i pielęgnacyjnych, zahamowania degradacji drzewostanu, odtworzenia układu wodnego i komunikacyjnego. Prace rewaloryzacyjne powinny się odbyć w oparciu o stosowną dokumentację dotycząca w/w obiektu. Należy utrzymać, a tam gdzie to możliwe odtworzyć układ kompozycyjny i hydrograficzny oraz historyczne elementy małej architektury.

Na terenie gminy zidentyfikowano najatrakcyjniejsze i najcenniejsze punkty i ciągi widokowe – miejsca szczególnej ekspozycji krajobrazu otwartego, które wymagają zachowania i uwzględniania w działalności planistycznej. W ramach ochrony krajobrazowo – widokowej wskazuje się do utrzymania lub odtworzenia wyznaczone punkty i ciągi widokowe ze szczególnym uwzględnieniem ich ochrony również poprzez odtworzenie związane z wycinką drzewostanu nie posiadającego wartości przyrodniczo – krajobrazowych. Punkty i ciągi widokowe należy objąć szczególną ochroną przed zabudową dla umożliwienia wglądu w krajobraz, który stanowi o tożsamości gminy.

Studium dopuszcza korekty w wykazie obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską takie jak:

- możliwość weryfikacji listy obiektów zabytkowych w oparciu o ich zły stan zachowania, zniszczenia lub przekształcenia formy architektonicznej w stopniu uniemożliwiającym odczytanie wartości zabytkowych, po wcześniejszym uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków,
- utworzenie innych niż wymienione powyżej obszarów ochrony konserwatorskiej jeżeli wynikać to będzie ze studium historyczno – konserwatorskiego, uwzględniającego pomocniczą konserwatorską ewidencję zabytków opracowaną w latach 80-tych XX w.

Dopuszcza się utworzenie parku kulturowego, obejmującego zespół dworsko – parkowy w Rabie Wyżnej, na etapie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

Zasady ochrony stanowisk archeologicznych

Na obszarze gminy znajduje się 12 zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych – są to ślady osadnicze w Podsarniu. Stanowiska te posiadają trudny do określenia rzeczywisty zasięg i wartość poznawczą. Ocena ich wartości poznawczej tylko na podstawie rejestracji powierzchniowej (bez wnikania w struktury nawarstwień) uniemożliwia uznanie któregośkolwiek z nich jako bezwartościowe.

Należy wobec tego stwierdzić, iż obszary przez nie zajmowane są dostępne do celów inwestycyjnych, pod warunkiem szczegółowego uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków zakresu i formy integracji w substancję stanowiska.

STRATEGIA ROZWOJU SPOŁECZNO - GOSPODARCZEGO GMINY RABA WYŻNA NA LATA 2016 – 2022

Strategia stwierdza, że walory kulturowe, przyrodnicze i krajobrazowe gminy są czynnie chronione, a jednocześnie stanowią ważne czynniki rozwoju społeczno-ekonomicznego. Gmina jest animatorem i mecenasem rozbudowanej działalności kulturalnej mieszkańców, skupiającej się w szczególności na kultywowaniu i propagowaniu miejscowych tradycji. Walory przyrodniczo-krajobrazowe oraz kulturowe są wykorzystywane dla

rozwoju i promocji funkcji turystycznej i rekreacyjnej gminy, co pozwala generować dodatkowe dochody w sferze usług i produkcji oraz nowe miejsca pracy (zarówno w lecie, jak i w zimie).

Podczas opracowywania strategii wyznaczono szereg priorytetów działań polityki gminnej, spośród których dla ochrony dziedzictwa kulturowego największe znaczenie ma priorytet 5 Kultura i dziedzictwo.

Priorytet opiera się na tym, że obszar gminy Raba Wyżna to dziedzictwo kulturowe Orawian Zagórzan, które demonstruje się zarówno w sposób niematerialny (np. twórcy lokalni - Teresa i Jan Rusak, którzy zajmują się przędzeniem wełny oraz tkactwem, prowadzą otwartą pracownię na Szlaku Tradycyjnego Rzemiosła), jak i materialny (zespoły dworsko-parkowe: w Rabie Wyżnej, w Sieniawie, w Rokicinach Podhalańskich, budynki stacji PKP w Rabie Wyżnej i Sieniawie, kapliczki, dzwonnice wiejskie, obiekty na Szlaku Architektury Drewnianej, itp.). Lokalne tradycje i kultura nie są jednak wystarczająco aktywnie kultywowane, promowane i wykorzystywane, np. oferta kulturalna i rozrywkowa jest słabo zróżnicowana, brak rozpoznawalnych wydarzeń kulturalnych o zasięgu ponadlokalnym, lokalni twórcy i artyści nie są dostatecznie wspierani i promowani, wiele obiektów zabytkowych ulega degradacji.

Strategia postępowania zakłada renesans zainteresowania kulturą i umacnianie tożsamości lokalnej oraz lepsze wykorzystanie kultury i potencjału kulturowego. Oferta budowana będzie zarówno przez instytucje publiczne (Gminny Ośrodek Kultury, Gminna Biblioteka Publiczna, placówki oświatowe, inne samorządy, I.GD Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy, itd.), jak również inicjatywy w dziedzinie kultury (organizacje pozarządowe, KGW, twórcy i artyści, chóry, zespoły, orkiestry, kabarety góralskie, itd.) oraz sektor gospodarczy (właściciele i zarządcy obiektów zabytkowych, przedsiębiorcy, itd.). Pozwoli to na zwiększenie jej dostępności, jakości i różnorodności.

Do szczegółowych działań w ramach priorytetu wyznaczono dziewięć celów, które w większości przypadków są spójne z zadaniami zawartymi w gminnym programie opieki nad zabytkami. Należą do nich:

- 5.1.1 Zwiększenie dostępności, jakości i różnorodności oferty kulturalnej i rozrywkowej
- 5.1.2 Dalsza informatyzacja placówek bibliotecznych oraz dostosowywanie ich funkcji do pełnienia roli centrów dostępu do wiedzy, kultury oraz ośrodków życia społecznego. Zapewnienie nowości wydawniczych, promocja książki i czytelnictwa. Wsparcie przedsięwzięć dotyczących digitalizacji zasobów.
- 5.1.3 Ochrona i opieka nad zabytkami, w tym włączenie ich w obieg społeczno-gospodarczy (np. wykorzystanie dziedzictwa kulturowego na potrzeby edukacyjne. adaptacja na cele publiczne, wykorzystanie komercyjne).
- 5.1.4 Włączenie w obieg społeczno-gospodarczy Zespołu dworsko-parkowego w Rabie Wyżnej.
- 5.1.5 Włączenie w obieg społeczno-gospodarczy Zespołu parkowo-dworskiego w Sieniawie.
- 5.1.6 Wsparcie i promocja niematerialnego dziedzictwa kulturowego gminy, m.in. poprzez rozwijanie oferty festiwali i imprez kulturalnych, wsparcie zespołów i grup regionalnych, a także lokalnych twórców i rzemieślników, badanie i dokumentowanie dziedzictwa kulturowego gminy, edukację regionalną, wydawnictwa regionalne i projekty.
- 5.1.7 Rozwój i promocja izby regionalnej.

- 5.1.8 Rozwój i promocja oferty na bazie Szlaków Papieskich
- 5.1.9 Rozwój i promocja oferty na bazie Szlaku Tradycyjnego Rzemiosła

MIEJSCOWE PLANY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Kwestie dotyczące ochrony zabytków w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym winny być uwzględniane w bardzo szerokim i kompleksowym zakresie przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Dokumenty te powinny uwzględniać ustalenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, wskazywać niezbędne rozwiązania, które przeciwdziałać będą zagrożeniom dla zabytków, zapewniać im ochronę przy realizacji inwestycji, a także przywracać je do jak najlepszego stanu. Ponadto, należy w nich ustalać przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu, biorąc przy tym pod uwagę uwarunkowania wynikające z opieki nad zabytkami.

Zgodnie z zapisami Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (art.19.1) wymienione zostały zabytki, których ochrona musi być bezwarunkowo uwzględniona w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego. Są to zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków i zabytki nieruchome nie wpisane do rejestru zabytków, a znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków oraz parki kulturowe. Ponadto w studium i planie należy wprowadzić ustalenia zawarte w gminnym programie opieki nad zabytkami. Istotne znaczenie ma zawarta w Ustawie (art. 19.3) możliwość wyznaczania zarówno w studium jak i miejscowym planie stref ochrony konserwatorskiej obejmujących obszary, na których wprowadza się konieczne dla ochrony ograniczenia, zakazy i nakazy. W myśl Ustawy (art.20) projekty i zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego podlegają uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Forma ochrony zagwarantowana w planie zagospodarowania przestrzennego posiada pierwszorzędne znaczenie dla ochrony krajobrazu kulturowego.

Na okres opracowywania niniejszego dokumentu na terenie gminy Raba Wyżna obowiązują plany zagospodarowania przestrzennego dla wsi Bielanka, Harkabuz, Bukowina Osiedle, Skawa oraz zbiorczy MPZP dla wsi Raba Wyżna, Sieniawa, Rokiciny Podhalańskie i Podsarnie. W treści wszystkich wymienionych planów znajdują się wytyczne dotyczące konieczności ochrony dziedzictwa kulturowego, według których gmina prowadzi swoją politykę przestrzenną.

6.2 CHARAKTERYSTYKA ZASOBÓW I ANALIZA STANU DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY

6.2.1 ZARYS HISTORII OBSZARU GMINY

Pierwsza wzmianka o wsi Raba Wyżna została zamieszczona w rejestrach poborowych Królestwa Polskiego z 1581 r. Miejscowość należała do dóbr kasztelana krakowskiego Spytka Jordana. Zagrody lokowane były przy drodze wijącej się w dolinie jak łańcuch, każdy osadnik miał własną drogę dojazdową do swojego pola – nazwiska pierwszych osadników gospodarujących na danej roli były przyjmowane na określenie jej nazwy.

W 1580 r. mieszkańcy zbudowali drewniany kościółek, a w 1616 r. świątynia otrzymała pełne prawa parafialne. W tym samym roku postawiono budynek dla szkoły parafialnej, natomiast pierwszy murowany kościół zbudowano w 1665. r. W 1841 r. rozpoczęto budowę obecnego kościoła w Rabe Wyżnej, który został konsekrowany w 1843 r. W II połowie XIX w. na cmentarzu parafialnym rodzina miejscowych dziedziców zbudowała kaplicę murowaną na planie krzyża greckiego, w której znajdują się grobowce rodziny Bzowskich i Zduniów. Pod koniec XIX w. wzniesiono kaplicę III Upadku Pana Jezusa.

W 1899 r. otwarto linię kolejową Chabówka – Zakopane, co pozytywnie wpłynęło na rozwój gospodarczy wsi. Pierwsza połowa XX wieku była okresem znacznego ożywienia gospodarczego i kulturalnego dla Raby Wyżnej – we wsi działały młyny, tartaki, warsztaty tkackie, olejarnie. Z tym okresem wiąże się działalność ostatnich dziedziców – Zduniów, Głowińskich. W 1902 r. dla Jana Zdunia został zbudowany pałac w stylu secesyjnym, który następnie poprzez małżeństwo przeszedł w ręce Głowińskich. Po wojnie majątek należał do Ministerstwa Rolnictwa, w latach 90-tych został odkupiony przez dawnych właścicieli. Wpisane do rejestru zabytków obiekty (pałac wraz z parkiem i zabudowaniami folwarcznymi), będące jednymi z najważniejszych zabytków gminy, są jednak obecnie w nienajlepszym stanie technicznym.

W 1973 r. Raba Wyżna stała się gminą, w skład której weszły następujące miejscowości: Bielanka Sieniawa, Podsarnie, Bukowina Osiedle, Harkabuz, Spytkowice, Skawa i Rokiciny Podhalańskie. W 1998 r. Spytkowice utworzyły samodzielną gminę, odłączając się od gminy Raba Wyżna. W ciągu ostatnich 10 lat ważnymi dla gminy wydarzeniami była budowa Gimnazjum nr 1 w Rabe Wyżnej im. Ojca Świętego Jana Pawła II, budowa Domu Opiekuńczo-Leczniczego im. Błogosławionej Siostry Faustyny Kowalskiej, postawienie na Ziębówce Krzyża Jubileuszowego, otwarcie „Drogi Solidarności”.

Na terenie gminy, ważne z punktu widzenia jej historii i kultury miejsca, znajdują się również w innych miejscowościach. W Rokicinach Podhalańskich w 1925 r. założono klasztor Sióstr Urszulanek (wraz z parkiem wpisanym do rejestru zabytków), który często odwiedzał ks. Kard. Karol Wojtyła i ks. Stanisław Dziwisz. W Sieniawie w XVII w. miejscowy dziedzic wybudował dwór i zabudowania folwarczne, a w 1748 r. ukończono budowę drewnianego kościółka, znajdującego się obecnie na Szlaku Architektury Drewnianej. Obydwa obiekty są również wpisane do rejestru zabytków. Natomiast Podsarnie, leżące w dolinie potoku Orawka, zwane w dokumentach historycznych Orawką Średnią lub Orawką pod Sarną, jest jedną z najstarszych miejscowości na górnej Orawie.

6.2.2 KRAJOBRAZ KULTUROWY GMINY

Wartość i atrakcyjność krajobrazu kulturowego ziemi nowotarskiej, której częścią jest obszar wchodzący w skład gminy Raba Wyżna, jest wynikiem nałożenia się wielu czynników przyrodniczych i kulturowych.

Zgromadzone na tym terenie zasoby kulturowe, zróżnicowane pod względem treści historycznej i artystycznej tworzą wielowarstwową spójną strukturę. Określa ją historia zasiedlenia, przekształcenia osadnictwa, historyczne szlaki komunikacyjne oraz pomniki architektury i budownictwa, tradycje w kształtowaniu siedlisk, obyczaje i obrzędy. Na terenie gminy Raba Wyżna, można znaleźć wiele przykładów tradycyjnej architektury podhalańskiej. W skład typowej zagrody wchodzi dom mieszkalny, stajnia i stodoła. Ponadto w niektórych

zagrodach znajdują się wolno stojące spichlerze, piwnice oraz występujące nieco rzadziej szopy i drewnutnie. Najczęściej zabudowa na działkach siedliskowych w obrębie jednej zagrody styka się ze sobą lub łączy je wspólny dach. Jako wolno stojący pozostaje jedynie budynek mieszkalny. Pomiędzy budynkami z uwagi na wąski układ działek siedliskowych pozostaje jedynie wąski przejazd.

6.2.3 ZABYTKI NIERUCHOME

W myśl przepisów ustawy o ochronie dóbr kultury, ochronie rozumianej jako zapewnienie warunków utrzymania zespołów i obiektów w dobrej kondycji technicznej, artystycznej oraz ekspozycji w krajobrazie podlegają między innymi obiekty wpisane do rejestru zabytków. Rejestr zabytków województwa małopolskiego obejmuje w gminie Raba Wyżna osiem obiektów w Rabie Wyżnej, Rokicinach Podhalańskich, Sieniawie i Podsarniu.

Obiekty wpisane do gminnej ewidencji zabytków można znaleźć w każdej miejscowości gminnej, choć najwięcej jest ich w Skawie oraz Rabie Wyżnej. Najczęściej są to budynki mieszkalne i gospodarcze wchodzące w skład zagrody. W związku z przeprowadzoną aktualizacją gminnej ewidencji zabytków niemal wszystkie obiekty są zachowane w stanie zadowalającym lub lepszym. W ramach polityki przestrzennej gminy należy dążyć do zachowania oryginalnej substancji zabytkowej, podziałów własnościowych gruntów i utrzymania charakteru zabudowy.

Liczną grupę stanowią obiekty sakralne w postaci kościołów i związanych z nimi budowli takich jak plebanie, murowane kaplice czy też grotty. Kościoły w Rabie Wyżnej i Sieniawie zostały wpisane do rejestru zabytków województwa małopolskiego.

Wśród zewidencjonowanych zabytków można też wskazać kilka przykładów zabytkowych piwniczek lub spichlerzyków charakterystycznych dla regionu, a także budynków pełniących niegdyś rolę kuźni. Są to obiekty szczególnie zagrożone z racji utraty swoich pierwotnych funkcji i należy zwrócić uwagę na ich zachowanie.

Osobną kategorią obiektów są przykłady małej architektury w postaci kapliczek przydrożnych, krzyży przydrożnych oraz figur. Obiekty te znajdują się w każdej miejscowości, nieraz też przy drogach poza terenem zabudowanym. W związku z faktem, iż kapliczki przydrożne stanowią cenny przykład dziedzictwa kulturowego gminy należy rozważyć dokładniejszą inwentaryzację terenu pod względem ich obecności, a najbardziej interesujące z nich wpisać do gminnej ewidencji zabytków. Warto podkreślić, że obiekty te są najczęściej utrzymane w dobrym lub bardzo dobrym stanie technicznym dzięki staraniom mieszkańców wsi.

W związku z przebiegiem przez gminę linii kolejowej nr 98 i 99 (Kraków) – Chabówka - Zakopane do gminnej ewidencji zabytków wpisane zostały również najcenniejsze obiekty kolejowe wskazane w inwentaryzacji przeprowadzonej przez delegatury Małopolskiego Wojewódzkiego Urzędu Zabytków. Do najważniejszych należy zaliczyć budynki dworcowe w Rabie Wyżnej, Sieniawie. Pełnią one nadal swoją pierwotną funkcję, należy zwrócić jednak szczególną uwagę na zagrożenie dewastacją i odpowiednio temu przeciwdziałać (np. poprzez instalację monitoringu). Pozostałe zabytki kolejowe to obiekty inżynierskie.

6.2.4 ZABYTKI RUCHOME

Na mocy art. 3 pkt. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytkiem ruchomym jest rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Zabytek ruchomy jest wpisywany do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku (art. 10 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej. Do rejestru nie wpisuje się zabytku wpisanego do inwentarza muzeum lub wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego (art. 11 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Kamienna figura św. Jana Nepomucena w Podsarniu pochodząca z pocz. XIX w. figuruje w rejestrze zabytków jako zabytek ruchomy. Dokładniejsze szczegóły na temat zabytków ruchomych z terenu gminy uzyskać można w archiwach Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków.

6.2.5 ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE

Na terenie dzisiejszej gminy Raba Wyżna osadnictwo rozwijało się przynajmniej od końca neolitu lub wczesnej epoki brązu, o czym świadczą zlokalizowane na terenie gminy stanowiska archeologiczne (stanowiska 1-5 oraz 8 w Podsarniu). Pozostałe fakty osadnicze pochodzą już z czasów średniowiecznych lub nowożytnych. Na chwilę obecną w na terenie gminy zlokalizowano 12 stanowisk archeologicznych. Dokładniejsze materiały dotyczące archeologii znajdują się w delegaturze Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Nowym Targu.

Należy wszakże nadmienić, że istotnym zagrożeniem dla stanowisk i zabytków archeologicznych są wszelkiego rodzaju prace ziemne takie jak : prace inwestycyjne (budowa domów, dróg, melioracje, wodociągi), głęboka orka, eksploatacja żwiru i piasku. Część stanowisk archeologicznych zagrożona jest także przez procesy naturalne. W związku z faktem, że każde zniszczenie dawnego grobu, osady czy wału grodziska jest nieodwracalne, realizowane na terenie gminy wszelkie prace inwestycyjne w obrębie obszarów chronionych i stref występowania stanowisk archeologicznych uzgadniane będą na etapie projektu z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków, który określi warunki realizacji inwestycji. W celu ochrony stanowisk archeologicznych oraz pradziejowych, średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych niezbędne jest wypełnianie przez inwestorów wymogów konserwatorskich określonych w decyzjach Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Konieczność ochrony stanowisk archeologicznych, wyznaczonych stref ochrony stanowisk obowiązuje na załącznikach graficznych przy sporządzaniu dokumentów planistycznych.

Wykaz stanowisk archeologicznych:

LP.	Obszar AZP	Miejscowość	Nr w miejscowości	Nr na obszarze	Czas powstania
1.	113-55	Podsarnie	1	1	Neolit/Wczesny Brąz
2.	113-55	Podsarnie	2	2	Neolit/Wczesny Brąz
3.	113-55	Podsarnie	3	3	Neolit/Wczesny Brąz
4.	113-55	Podsarnie	4	4	Epoka kamienia/Wczesny Brąz

5.	113-55	Podsarnie	5	5	Neolit/Wczesny Brąz
6.	113-55	Podsarnie	6	6	Okres Nowożytny (kon. XV – XVII wiek)
7.	113-55	Podsarnie	7	7	Późne Średniowiecze (XIV – XVI wiek)
8.	113-55	Podsarnie	8	8	Epoka Kamienia
9.	113-55	Podsarnie	9	9	Późne Średniowiecze (XIV – XV wiek) Okres Nowożytny (XVII – XVIII wiek)
10.	113-55	Podsarnie	10	10	Wczesne/Późne Średniowiecze (XIII – XIV wiek)
11.	113-55	Podsarnie	11	11	Wczesne/Późne Średniowiecze (XIII – XIV wiek)
12.	113-55	Podsarnie	12	12	Okres Nowożytny (XVII wiek)

6.2.6 ZABYTKI W ZBIORACH MUZEALNYCH I INNYCH

Na terenie gminy Raba Wyżna nie ma w chwili obecnej funkcjonujących placówek muzealnych.

6.2.7 DZIEDZICTWO NIEMATERIALNE

UNESCO definiuje dziedzictwo niematerialne jako zwyczaje, przekaz ustny, wiedzę i umiejętności, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Ten rodzaj dziedzictwa jest przekazywany z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Jest to pojęcie trudno definiowalne w stosunku do konkretnych wytworów kultury, jednak jego waga dla lokalnej społeczności jest ogromna, gdyż jest ono źródłem poczucia tożsamości i kulturowej ciągłości.

Dziedzictwo niematerialne obejmuje takie przejawy zachowań kulturowych i ich wytworów jak: tradycje i przekazy ustne (w tym język jako narzędzie przekazu), spektakle i widowiska, zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne, wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki, umiejętności związane z tradycyjnym rzemiosłem itp.

W gminie Raba Wyżna żywa jest tradycyjna kultura ludowa Podhala i Orawy. Mieszkańcy gminy są przywiązani do lokalnych zwyczajów i posiadają silnie rozwiniętą tożsamość regionalną. Istniejące na terenie gminy kapliczki przydrożne są świadectwem powiązania historii gminy z religijnością jej mieszkańców. Przy niektórych z nich do dzisiaj w przypadku świąt kościelnych odbywają się tradycyjne uroczystości. Funkcjonują też zakłady lokalnego rzemiosła (takie jak np. tkactwo).

Z gminą Raba Wyżna związanych jest wiele osób wybitnie zasłużonych i powszechnie znanych, a o których pamięć jest kultywowana. Są to m.in.:

- z miejscowości Raba Wyżna:

·Ksiądz Kardynał Stanisław Dziwisz – wieloletni osobisty sekretarz Ojca Świętego Jana Pawła II,

·Wanda Czubernat – poetka i pisarka,

- z miejscowości Bielanka:

- prof. Julian Ciuruś – wybitny znawca zagadnień związanych z owczarstwem górskim, założyciel Stacji Owczarstwa Górskiego w Bielance (zmarł w 2011 r.),
- Ryszard Orski – artysta rzeźbiarz tworzący w Polsce i w USA,
- Władysław Szepelak – poeta, pisarz, były więzień obozów hitlerowskich z czasów drugiej wojny światowej,
- Stanisław Kaleciak – nieżyjący, jeden z pierwszych działaczy „Solidarności” Powiatu Nowotarskiego,
 - z miejscowości Skawa:
- Stanisław Gosin – snycerz żyjący w XVII w., autor zespołu figuralnego „Ukrzyżowanie” znajdującego się w drewnianym kościele w Rabce-Zdroju,

Na uwagę zasługują również zachowany układ dróg i zabudowy w większości miejscowości gminy, dostosowany do warunków terenowych i historycznych podziałów osadniczych. Ulega on jednak stopniowemu zakłóceniu z racji nowych inwestycji, co jest obserwowane szczególnie w Rabie Wyżnej i w Skawie.

6.3 ZABYTKI OBJĘTE PRAWNYMI FORMAMI OCHRONY

Formami ochrony zabytków są:

- 1) wpis do rejestru zabytków,
- 2) uznanie za pomnik historii,
- 3) utworzenie parku kulturowego,
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Na obszarze gminy Raba Wyżna funkcjonują dwie z wyżej wymienionych form ochrony zabytków wpis do rejestru zabytków oraz ustalenia ochrony w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

6.3.1 ZABYTKI W REJESTRZE ZABYTKÓW

Rejestr zabytków prowadzi wojewódzki konserwator zabytków dla zabytków znajdujących się na terenie województwa. Prowadzony jest odrębnie dla zabytków nieruchomych (księga A), zabytków ruchomych (księga B) i zabytków archeologicznych (księga C). Do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru zabytków może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku. Wpis do rejestru historycznego układu urbanistycznego, ruralistycznego lub historycznego zespołu budowlanego nie wyłącza możliwości wydania decyzji o wpisie do rejestru zabytków wchodzących w skład tych układów lub zespołów zabytków nieruchomych. Wpisanie zabytku nieruchomego do rejestru ujawnia się w księdze wieczystej danej nieruchomości na wniosek wojewódzkiego konserwatora

zabytków, na podstawie decyzji o wpisie do rejestru tego zabytku. Decyzja o wpisie zabytku nieruchomego do rejestru, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, stanowi podstawę wpisu w katastrze nieruchomości. Na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków informację o wpisie zabytku nieruchomego ogłasza się w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Wpisy do rejestru zabytków są wolne od opłat.

Zabytek ruchomy wpisuje się do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku. Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie do rejestru zabytku ruchomego w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę.

Zabytek wpisany do rejestru może zostać z niego skreślony, gdy uległ zniszczeniu w stopniu powodującym utratę jego wartości historycznej, artystycznej lub naukowej albo którego wartość będąca podstawą wydania decyzji o wpisie do rejestru nie została potwierdzona w nowych ustaleniach naukowych. Skreślenie z rejestru zabytków następuje z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy, na podstawie decyzji ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Wojewódzki konserwator zabytków występuje z wnioskiem o wykreślenie wpisu w księdze wieczystej i z katastru nieruchomości, na podstawie decyzji skreślającej zabytek. Informacja o skreśleniu z rejestru zabytków jest ogłaszana w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Skreślenie zabytków jest wolne od opłat.

WYKAZ OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH WPISANYCH DO REJESTRU ZABYTKÓW WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO

Nr	Miejscowość	Obiekt	Data powstania	Nr	Nr działki	Nr rejestru zabytków
1.	Raba Wyżna	kościół paraf. p.w. św. Stanisława Biskupa	XVII-XIX w.	31	997	A-44 z 14.11.1968
2.	Raba Wyżna	wyposażenie wnętrza kościoła paraf. p.w. św. Stanisława Biskupa	XVII-XIX w.	31	997	B-127 z 22.10.1984
3.	Raba Wyżna	kaplica III Upadku P. Jezusa	2 poł. XX w.		589/1	A-841 z 12.11.1997
4.	Raba Wyżna	kaplica cmentarna rodziny Zduniów	k. XIX w.		823/4	A-837 z 09.10.1997
5.	Raba Wyżna	zespół dworsko-parkowy	1900-1910 r.		1021/4 1021/21	A-192z 30.08.1985
6.	Rokiciny Podhalańskie	park dworski	1 poł. XX w.	1	1128	A-662 z 23.03.1992
7.	Sieniawa	dwór	3 ćw. XIX w.	302	213/3	A-217 z 19.01.1971
8.	Sieniawa	zespół parkowo-dworski	XIX w.			A-661z 23.03.1992
9.	Sieniawa	kościół św. Antoniego Padewskiego	1740 r.	303	195/2	A-218 z 25.09.2961

10.	Podsarnie	figura św. Jana Nepomucena	poa. XIX w.	obok 87	1322 lub 1317/6	B-162 z 13.10.1997

6.3.2 ZABYTKI W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW

Do obowiązków samorządu lokalnego należy ochrona zabytków, które znajdują się na terenie gminy. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) zobowiązany jest do prowadzenia gminnej ewidencji zabytków formie kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.

W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte zabytki nieruchome wpisane do rejestru, inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. W gminnej ewidencji zabytków uwzględnia się zabytki architektury sakralnej, rezydencjonalnej, folwarcznej, budownictwa mieszkaniowego i gospodarczego, zabytki techniki, dzieła budownictwa obronnego, ponadto historyczne układy urbanistyczne lub ruralistyczne, zabytkowe cmentarze, parki lub ogrody i inne formy zieleni komponowanej. Gminna ewidencja zabytków stanowi podstawę do opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami. Zabytki ujęte w ewidencji powinny być uwzględniane w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz objęte ochroną w planie zagospodarowania przestrzennego. Szczegółowe wytyczne na temat opracowania i prowadzenia gminnej ewidencji zostały określone w Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2011 r., Nr 113, poz. 661). Konsekwencją włączenia zabytku nieruchomego do gminnej ewidencji zabytków jest ograniczenie wykonywania prawa własności do nieruchomości zabytkowej.

Prace podjęte przy obiektach ujętych w gminnej ewidencji zabytków polegają uzgodnieniom z wojewódzkim konserwatorem zabytków na etapie wydania decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego (art. 53 ust. 4 pkt. 2, art. 60 ust. 1 ustawy z dnia 27 marca 2003 r.) oraz na etapie wydania decyzji o pozwoleniu na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego (art. 39 ust. 3 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane). Ponadto właściciele lub posiadacze zabytków ujętych w gminnej ewidencji zabytków muszą zawiadamiać wojewódzkiego konserwatora zabytków o wszelkich zagrożeniach, niekorzystnych zmianach oraz o zmianie stanu prawnego zabytku. Mają też obowiązek uczestniczenia w kosztach badań archeologicznych prowadzonych na swoim terenie. Gminna ewidencja zabytków jest dokumentem otwartym. Powinna być stale weryfikowana i aktualizowana.

Wykaz obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków znajduje się na końcu opracowania.

6.4 ZABYTKI O NAJWYŻSZYM ZNACZENIU DLA GMINY

Do najcenniejszych obiektów dziedzictwa kulturowego z terenu gminy należy zaliczyć:

Kościół parafialny pw. św. Stanisława Biskupa w Rabie Wyżnej

Pochodzący z XVII w., stanowi przykład budownictwa sakralnego o dużej wartości architektonicznej i krajobrazowej. Ochronie podlega obiekt wraz z otoczeniem w granicach muru otaczającego dawny cmentarz przykościelny oraz wyposażenie wnętrza.

Założenie parkowe z 1844 r. w Rabie Wyżnej

Obejmuje park krajobrazowy o pow. ok. 12 ha. W obrębie założenia do rejestru zabytków wpisany jest dwór z 1900 r., dawny czworak z pocz. XIX w., dawny spichlerz z pocz. XIX w., palmiarnia z pocz. XX w., stodoła drewniana z pocz. XX w. Układ architektoniczny jest bardzo ciekawy m.in. ze względu na rozwiązanie wjazdu. Nieużytkowane budynki (m.in. dwór, oranżeria) są jednak obecnie bardzo zaniedbane, park dworski zatracił układ kompozycyjny, niewidoczne są dawne ścieżki spacerowe i klomby kwiatowe. Cały zabytkowy zespół wymaga rewaloryzacji.

W Rabie Wyżnej do rejestru wpisane są również dwie kaplice: kaplica cmentarna rodziny Zduniów i Bzowskich z 2 poł. XIX w., położona na cmentarzu parafialnym oraz kaplica III-go upadku Pana Jezusa z końca XIX w.

W Rokicinach Podhalańskich w rejestrze znajduje się park dworski z końca XIX w. Jest to park krajobrazowy na terenie ogrodu dworskiego o powierzchni ok. 3 ha. W obrębie parku znajdują się: dwór z końca XVIII w., spichlerz i stajnia z 2 poł. XIX w. Ochronie podlega kompozycja przestrzenna parku, starodrzew na terenie ogrodu dworskiego i na terenie między dworem a zabudowaniami.

Zespół parkowo-dworski w Sieniawie to park krajobrazowy z końca XIX w. o powierzchni ok. 2 ha założenia, w tym ok. 1 ha parku. Wśród istniejących budynków zabytkowych jest dwór z 2 poł. XVII w., spichlerz murowany z poł. XIX w., kaplica drewniana z 1740 r. (omówiona poniżej odrębnie), budynek gospodarczy z XIX/XX w. Ochronie podlega zespół w granicach wyznaczonej strefy konserwatorskiej.

Drewniany kościółek filialny pw. św. Antoniego Padewskiego w Sieniawie został zbudowany w 1740 r. Należy do najcenniejszych zabytków sakralnego budownictwa drewnianego. Posiada wysokie wartości artystyczne i plastyczne. Ochronie podlega budynek kościoła w całości oraz otoczenie kościoła w granicach cmentarza przykościelnego wraz z drzewostanem. Obiekt znajduje się na Szlaku Architektury Drewnianej.

7. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY - ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ

Dla potrzeb lepszej diagnozy stanu istniejącego w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i zachowania obiektów zabytkowych oraz w celu sformowania priorytetów działań władz samorządowych opracowano analizę SWOT dla Gminy Raba Wyżna. Stanowi ona podstawę dla celów strategicznych wymienionych w rozdziale 7.

ANALIZA SWOT

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
·Atrakcyjne położenie naturalne gminy, sprzyjające rozwojowi turystyki·Wysokie walory przyrodnicze i krajobrazowe, bliskość Tatr·Dobre połączenie drogowe i kolejowe z Krakowem	·Zaniedbania w zakresie stanu technicznego wielu obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków·Niewielkie zrozumienie społeczne dla problematyki ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego·Samowole budowlane oraz niewłaściwie prowadzone

i resztą kraju ·Czystość środowiska ·Zachowane charakterystyczne elementy krajobrazu kulturowego w postaci kilku układów ruralistycznych z zespołami zabudowy mieszkalnej ·Dobre pokrycie gminy siecią szlaków turystycznych ·Zachowane obiekty sakralne oraz nekropolie o wysokiej wartości kulturowej ·Historyczne układy ruralistyczne stanowiące element dziedzictwa niematerialnego ·Dobre warunki dla rozwoju agroturystyki oraz rekreacji, w tym w obiektach zabytkowych ·Dobra dostępność komunikacyjna gminy, bliskość miasta powiatowego Nowy Targ ·Korzystna lokalizacja siedziby gminy, w centrum obszaru gminy, co wiąże się z jej dobrą dostępnością ·Przygraniczne położenie gminy ·Rozwinięta baza noclegowa ·Działalność lokalnych organizacji samorządowych ·Dobrze rozwinięta tożsamość regionalna ·Kultura ludowa stanowiąca aktywny element życia ludności gminy ·Gwara regionalna ·Odbywające się regularnie imprezy kulturalne ·Często aktualizowana strona internetowa gminy, zawierająca informacje dotyczące historii oraz zabytków regionu ·Zaktualizowana baza gminnej ewidencji zabytków	remonty obiektów zabytkowych, powodujące utratę walorów zabytkowych ·Degradacja elementów historycznych układów przestrzennych przez lokalizację nowej zabudowy ·Brak środków w budżecie gminy na wsparcie działań z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego ·Brak Lokalnego Programu Rewitalizacji ·Niepełne wykorzystanie walorów turystycznych gminy ·Brak środków na prowadzenie dokładnych badań archeologicznych, architektonicznych i historycznych i związany z tym brak fachowych opracowań ·Zła sytuacja finansowa wielu właścicieli obiektów zabytkowych ·Niewielka popularyzacja wiedzy z zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego ·Brak punktów informacji turystycznej ·Problemy komunikacyjne nasilające się w okresie wzmożonego ruchu ·Intensywny ruch samochodowy związany z korytarzem transportowym i rozwijającym się osadnictwem ·Problemy związane z jakością dróg kołowych (zwłaszcza w sezonie zimowym)
SZANSE	ZAGROŻENIA
·Zwiększenie środków budżetowych Gminy na działania związane z ochroną zabytków ·Pozyskiwanie wsparcia finansowego z wielu źródeł (w tym unijnych) na prace konserwatorskie zabytków ·Rozwój turystyki jednodniowej oraz weekendowej ·Szersza promocja walorów kulturowych Gminy ·Wzrastająca świadomość mieszkańców w zakresie poprawy estetyki budynków ·Wzrost poszanowania dla obiektów posiadających walory historyczne ·Tworzenie nowych projektów i produktów turystycznych w oparciu o istniejące zasoby ·Rozwój szlaków turystycznych opartych na dziedzictwie kulturowym ·Opracowanie dokumentów takich jak Strategia Rozwoju Turystyki czy Lokalny Program Rewitalizacji, które przyczynią się do poprawy warunków życia ludności i stanu dziedzictwa kulturowego ·Współpraca międzyregionalna oraz międzynarodowa (np. w zakresie dobrych praktyk) ·Powstawanie i dalszy rozwój organizacji pozarządowych w sferze dziedzictwa kulturowego ·Tworzenie systemu informacji turystycznej oraz jednolitej identyfikacji wizualnej zabytków	·Dalsza degradacja krajobrazu kulturowego poprzez wprowadzanie elementów nowej zabudowy nie nawiązujących do historycznego charakteru ·Niewłaściwe działanie inwestycyjne lub ich brak, przyczyniające się do dalszej degradacji obiektów zabytkowych ·Niewłaściwe stosowanie nowych elementów budowlanych i technologii przy odnawianiu i remoncie obiektów zabytkowych ·Nieskuteczna egzekucja prawna w zakresie samowoli budowlanych oraz dewastacji zabytków i środowiska ·Zwiększony ruch turystyczny powodujący degradację substancji zabytkowej ·Zanieczyszczenie środowiska związane ze zwiększoną liczbą pojazdów ·Zanik tradycji i tożsamości lokalnej, związany ze zmianą stylu życia ·Brak wsparcia władz państwowych w wielu aspektach polityki samorządowej, w tym brak wsparcia finansowego w zakresie obiektów zabytkowych nie wpisanych do rejestru zabytków ·Częste zmiany prawne w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego oraz w zakresie innych przepisów prawa powszechnie obowiązującego ·Niestabilność finansów publicznych i przepisów z nimi związanych

·Komplementarność Programu Gminnego z Programem Opieki nad Zabytkami dla Województwa Małopolskiego	·Akty wandalizmu

8. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Gminny Program Opieki nad Zabytkami formułuje szereg działań samorządu w zakresie opieki nad zabytkami. Wyznaczone kierunki i zadania uwzględniają specyfikę dziejów Gminy i charakter jego dziedzictwa kulturowego, są zgodne z celami wskazanymi w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, a także komplementarne w stosunku do pozostałych dokumentów strategicznych, takich jak studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz strategia rozwoju gminy, a także dokumentów jednostek wyższego rzędu – powiatu oraz województwa. Ponieważ jest to pierwszy gminny program opieki nad zabytkami, to po zakończeniu perspektywy jego obowiązywania przewiduje się dokładną weryfikację realizacji poszczególnych celów.

CEL 1: Ochrona i opieka nad zabytkami oraz ochrona krajobrazu kulturowego poprzez priorytetowe traktowanie obszarów wartościowych kulturowo w kształtowaniu polityki przestrzennej gminy	
Priorytet:	Działania:
Ścisłe powiązanie zadań służących opiece nad zabytkami ze Strategią Rozwoju, studium oraz innymi dokumentami strategicznymi kreującymi politykę przestrzenną gminy	- aktualizacja poszczególnych dokumentów - dbałość o włączenie ochrony dziedzictwa kulturowego do treści dokumentów
Integrowanie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz walorów przyrodniczych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego	- w przypadku uchwalania nowych miejscowych planów zagospodarowania niezbędne jest uwzględnianie postulatów ochrony dziedzictwa kulturowego
Stworzenie i wprowadzenie zasad ochrony materialnego dziedzictwa kulturowego w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego	- wprowadzenie jednolitej polityki dotyczącej obiektów zabytkowych - dążenie do zachowania ładu przestrzennego w ramach istniejących jednostek osadniczych
Opracowanie warstwy informacyjnej o zabytkach w systemie informacji przestrzennej gminy	- umieszczenie wybranych informacji dotyczących poszczególnych obiektów - częściowe udostępnienie warstwy w internecie
CEL 2: Wykorzystanie zasobów i walorów krajobrazu kulturowego gminy w rozwoju turystyki ze szczególnym uwzględnieniem szlaków turystycznych takich jak Szlaki Papieskie czy też Szlak Tradycyjnego Rzemiosła	
Priorytet:	Działania:
Wprowadzenie na terenie gminy zintegrowanego systemu informacji wizualnej dotyczącej zasobu i walorów dziedzictwa kulturowego, w odniesieniu do najcenniejszych przestrzeni (krajobrazów), miejsc (punktów widokowych), obiektów (parki, cmentarze,	- identyfikacja najcenniejszych zabytków - opracowanie jednolitego systemu oznaczeń -odpowiednie wyeksponowanie najcenniejszych zabytków

budowle, zespoły).	
Włączenie gminy w międzynarodowe i krajowe programy oraz szlaki turystyczne promujące zabytki	- przy współpracy z gminami sąsiednimi i partnerami z kraju i zagranicy (JST, LGD, osoby prywatne i organizacje pozarządowe) - dalsze wsparcie rozwoju szlaków turystycznych łączących najciekawsze obiekty z terenu gminy
Koordinacja procesów wykorzystania zasobów dziedzictwa kulturowego w promocji i rozwoju turystyki ze szczególnym uwzględnieniem promocji gminy w okolicznych dużych ośrodkach turystycznych	- skierowanie oferty turystycznej dla turystów jednodniowych, którzy przyjadą np. z Zakopanego - utworzenie punktów informacji turystycznej lub mobilnych punktów informacyjnych (infokiosków)
Przygotowanie i druk folderów promujących walory krajobrazowe (zabytkowe i przyrodnicze) terenów gminy	- wraz z udziałem w targach, konferencjach bądź programach międzygminnych
Współpraca z mediami regionalnymi w zakresie promocji walorów dziedzictwa kulturowego, ze szczególną uwagą zwróconą na problematykę rewitalizacji zabytków.	- w tym działania marketingowe, przyciągające zarówno turystów, jak i inwestorów

CEL 3: Włączenie do obiegu społeczno-gospodarczego założeń dworsko-parkowych w Sieniawie i Rabie Wyżnej

Priorytet:	Działania:
Współpraca z właścicielami zespołów dworsko-folwarcznych w zakresie rewaloryzacji założeń w miarę możliwości finansowych gminy	- pełnienie funkcji informacyjnej w zakresie pozyskiwania środków zewnętrznych na rewaloryzację zespołów - uwzględnianie ochrony założeń w polityce przestrzennej gminy - zgłaszanie wszelkiego rodzaju nieprawidłowości do organów nadzoru budowlanego
Uwzględnianie założeń dworsko-parkowych w materiałach promocyjnych gminy	- zbieranie informacji historycznych związanych z założeniami i umieszczanie ich w materiałach promocyjnych
Uczestnictwo gminy w imprezach i aktywnościach organizowanych na terenie zespołów dworsko-parkowych	- obejmowanie imprez patronatem Wójta Gminy

CEL 4: Rozszerzenie zasobu i ochrony dziedzictwa kulturowego gminy

Priorytet:	Działania:
Wprowadzanie zmian w gminnej ewidencji zabytków w oparciu o aktualizowany wykaz obiektów zabytkowych	- regularna aktualizacja gminnej ewidencji zabytków

Inwentaryzacja obiektów małej architektury, jako świadectwa kulturalnej przeszłości regionu (krzyże, kapliczki przydrożne, miejsca pamięci)	- przeprowadzenie inwentaryzacji terenowej dla poszczególnych typów obiektów -wpisanie najcenniejszych z nich do gminnej ewidencji zabytków
Okresowe przeglądy zabezpieczeń obiektów zabytkowych zgodnie z Gminnym programem ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych	- opracowanie programu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych - określenie procedur przeciwdziałania zagrożeniom
Współpraca z gminami ościennymi przy realizacji przedsięwzięć z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego	- realizacja wspólnych przedsięwzięć promujących najcenniejsze walory regionu
Poprawa dostępności do poszczególnych obiektów zabytkowych, w tym dla osób niepełnosprawnych	- odpowiednie oznakowanie na drogach i szlakach turystycznych - przystosowanie obiektów dla potrzeb osób z niepełnosprawnością
CEL 5: Edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego oraz działania mające na celu zachowanie lokalnej tożsamości regionalnej	
Priorytet:	Działania:
Wprowadzenie elementów kultury regionalnej podczas imprez szerszego zasięgu	- promocja lokalnych artystów i twórców - promocja lokalnych zwyczajów, tradycji, kuchni itd. z Podhala i Orawy
Wsparcie dla organizacji pozarządowych, stowarzyszeń, kół zainteresowań itd. zajmujących się promowaniem lokalnej kultury	- przeznaczanie środków finansowych z budżetu gminy w miarę potrzeb zgłaszanych przez wymienione jednostki i możliwości finansowe gminy
Obejmowanie przez Wójta patronatem honorowym działań społecznych, których dochód przeznaczony jest na potrzeby ochrony dziedzictwa kulturowego (zbiórki, akcje społeczne, loterie i inne)	- wykorzystanie zebranych środków zgodnie z założeniami Programu Opieki nad Zabytkami
Popularyzacja opieki nad zabytkami poprzez wszelkiego rodzaju konkursy promujące wiedzę na temat dziedzictwa kulturowego oraz warsztaty i pokazy w zakresie tradycyjnych rzemiosł budowlanych	- we współpracy ze szkołami, bibliotekami, regionalistami itd.
Wprowadzenie do systemu edukacji szkolnej i przedszkolnej elementów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego swojego regionu	- organizacja wyjazdów bądź wycieczek w szczególnie ważne miejsca regionu - prezentacje i wystawy promujące region (z uwzględnieniem kultury spiskiej i podhalańskiej)

9. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zadania opisane w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami dla Gminy Raba Wyżna powinny być realizowane poprzez wspólne działania władz samorządowych, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, właścicieli oraz zarządców obiektów, parafie, organizacje pozarządowe i stowarzyszenia, w ramach posiadanych

przez te jednostki kompetencji, praw i obowiązków wynikających z obowiązujących przepisów prawnych. Ze strony Gminy Raba Wyżna zadania będą wykonywane bądź wspierane przez gminne jednostki organizacyjne (szkoły, przedszkola, placówki kultury – np. biblioteka) oraz Urząd Gminy w ramach zadań własnych, poprzez istniejące i planowane instrumenty:

- prawne (np. poprzez uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów o wartościach artystycznych i zabytkowych, prowadzenie gminnej ewidencji zabytków, wykonywanie decyzji administracyjnych, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków),
- finansowe (np. udzielanie w miarę możliwości finansowych dotacji na prace remontowe, konserwatorskie i prace budowlane przy zabytkach, środki budżetowe na zadania własne z przeznaczeniem na remonty i modernizacje zabytków wpisanych do rejestru zabytków, jak i będących własnością gminy, korzystanie z programów uwzględniających dofinansowanie ze środków zagranicznych i krajowych, nagrody, ulgi finansowe),
- społeczne (działania stymulujące np. w zakresie edukacji, promocji, informacji, działań sprzyjających tworzeniu miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami oraz rozwojem turystyki),
- kontrolne (m.in. monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego – gminnej ewidencji zabytków),
- koordynacji (m.in. poprzez realizacje projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp., współpraca z gminami sąsiednimi, ośrodkami naukowymi i akademickimi, związkami wyznaniowymi).

10. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Na mocy art. 87 ust. 1 i ust. 5 *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* Gminny Program Opieki nad Zabytkami jest sporządzany na okres 4 lat, co 2 lata wójt (burmistrz, prezydent) sporządza sprawozdanie z jego realizacji, które przedstawia Radzie Gminy (Miasta). Wskazane jest aby sprawozdania z realizacji Programu były przekazywane do wiadomości Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Sprawozdanie powinno określać poziom realizacji gminnego programu oraz efektywność wykonania planowanych zadań, w tym np. poziom (w % bądź liczbach):

- wydatków budżetu na ochronę i opiekę nad zabytkami,
- wartość finansową wykonanych/dofinansowanych prac remontowo- konserwatorskich przy zabytkach,
- liczba obiektów poddanych tym pracom,
- poziom (w %) objęcia terenu gminy miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego,
- liczba wniosków o wpis do rejestru zabytków obszarów, obiektów i zespołów zabytkowych,
- liczba utworzonych szlaków turystycznych,
- liczba wydanych wydawnictw, liczba szkoleń, imprez związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego itd.

11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych.

Podstawową zasadę finansowania zadań z zakresu opieki nad zabytkami określa *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* z dnia 23 lipca 2003 roku. Zgodnie z zapisami zawartymi w rozdziale 7 w/w Ustawy, obowiązek sprawowania opieki nad zabytkami, w tym finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku spoczywa na osobie fizycznej lub jednostce organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do zabytku. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej w/w tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest jej zadaniem własnym. Kwestię finansowania określa art. 71 pkt. 2 w/w Ustawy.

Źródła zewnętrznego finansowania można podzielić następująco:

Źródła krajowe:

- dotacje ministra kultury oraz programy operacyjne Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego
- promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego
- dotacje wojewódzkiego konserwatora zabytków
- dotacje wojewódzkie
- dotacje powiatowe
- dotacje gminne
- inne źródła

Źródła zagraniczne:

- źródła unijne w ramach funduszy strukturalnych
- inne programy, np. Program Infrastruktura i Środowisko

programy pozaunijne - Mechanizm Norweski i Fundusz EOG

12. REALIZACJA I FINANSOWANIE PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY RABA WYŻNA

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Raba Wyżna jest dokumentem długofalowym, zapisy w nim zawarte powinny być brane pod uwagę we wszelkich działaniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego na terenie gminy. Konsekwentna realizacja założeń Programu przyczyni się do poprawy jakości środowiska kulturowego, wzrostu nakładów finansowych na inwestycje związane z obiektami zabytkowymi, szerszej promocji gminy i przyciągnięcia turystów, a także do wzrostu świadomości regionalnej mieszkańców oraz poprawy ich sytuacji materialnej.

W sporządzanych co cztery lata aktualizacjach Programu powinny znajdować się odniesienia do uaktualnionych zapisów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego, zawartych w innych dokumentach

strategicznych gminy, zwrócić też należy uwagę na wyszczególnienie obowiązujących w danym momencie aktów prawnych.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami kładzie szczególny nacisk na wykorzystanie istniejących źródeł finansowania inwestycji związanych z opieką nad zabytkami, intensywne działania w obszarach najbardziej atrakcyjnych historycznie, promocję dziedzictwa kulturowego oraz wypracowanie odpowiednich schematów współpracy administracji samorządowej z właścicielami obiektów zabytkowych.

Biorąc pod uwagę korzystne położenie Gminy Raba Wyżna oraz sporą ilość obiektów posiadających wartości zabytkowe Gminny Program Opieki nad Zabytkami stanowić będzie pomocne narzędzie w ukierunkowaniu polityki gminnej w zakresie rozwoju turystyki, promocji i ochrony dziedzictwa kulturowego, prowadzonej w sposób uporządkowany i długoterminowy. Wszystkie te elementy przyczynią się do postrzegania gminy Raba Wyżna, jako przyjaznej turystom i inwestorom, dumnej ze swoich walorów zabytkowych oraz dbającej o własne dziedzictwo kulturowe i historyczne.

WYKAZ OBIEKTÓW ZNAJDUJĄCYCH SIĘ W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTEKÓW Z TERENU GMINY RABA WYŻNA

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Nr	Uwagi
1	Bielanka	dom mieszkalny	32	Wpis do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków
2	Bielanka	dom mieszkalny	44	
3	Bielanka	dom mieszkalny	82	
4	Bielanka	dom mieszkalny	99	
5	Bielanka	kościół NSPJ		
6	Bielanka	kaplica Miłosierdzia Jezusowego		
7	Bielanka	figura krzyża		obok nr 17
8	Bielanka	figura Matki Boskiej		obok nr 24
9	Bukowina-Osiedle	budynek gospodarczy	3	Wpis do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków
10	Bukowina-Osiedle	budynek gospodarczy	14	Wpis do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków
11	Bukowina-Osiedle	dom mieszkalny	20	przekształcony na garaże
12	Bukowina-Osiedle	dom mieszkalny	22	Wpis do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków
13	Bukowina-Osiedle	dom mieszkalny	41	
14	Bukowina-Osiedle	kapliczka kamienna		w centrum przy drodze
15	Harkabuz	obora	6	Wpis do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków
16	Harkabuz	dom mieszkalny	9	
17	Harkabuz	dom mieszkalny	12	
18	Harkabuz	dom mieszkalny	19	
19	Harkabuz	budynek gospodarczy	19	
20	Harkabuz	dom mieszkalny	21	
21	Harkabuz	dom mieszkalny	35	
22	Harkabuz	budynek mieszkalny	39	Wpis do Wojewódzkiej Ewidencji

				Zabytków
23	Harkabuz	obora	39	Wpis do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków
24	Harkabuz	dom mieszkalny	49	
25	Harkabuz	kościół - kaplica parafialna		
26	Harkabuz	kapliczka kamienna		przy drodze do Bukowiny-Osiedla
27	Harkabuz	kapliczka		przy drodze do Bukowiny-Osiedla
28	Harkabuz	figura krzyża		cmentarz parafialny
29	Harkabuz	figura krzyża		obok nr 87
30	Harkabuz	dzwonnica		
31	Podsarnie	dom mieszkalny	31	
32	Podsarnie	dom mieszkalny	32	
33	Podsarnie	dom mieszkalny	45	
34	Podsarnie	budynek gospodarczy	45	
35	Podsarnie	dom mieszkalny	49	
36	Podsarnie	budynek gospodarczy	49	
37	Podsarnie	dom mieszkalny	54	
38	Podsarnie	dom mieszkalny	73	
39	Podsarnie	dom mieszkalny	77	
40	Podsarnie	budynek gospodarczy	77	
41	Podsarnie	dom mieszkalny	86	
42	Podsarnie	budynek gospodarczy	89	Wpis do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków
43	Podsarnie	dom mieszkalny	115	
44	Podsarnie	dom mieszkalny	116	
45	Podsarnie	chałupa	124	Wpis do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków
46	Podsarnie	dom mieszkalny	141	
47	Podsarnie	dzwonnica	141	
48	Podsarnie	kapliczka		przy drodze powiatowej
49	Podsarnie	figura św. Jana Nepomucena		Wpis do Rejestru Zabytków
50	Raba Wyżna	dwór	1	Wpis do Rejestru Zabytków
51	Raba Wyżna	dawny czworak	2	zespół folwarczny Wpis do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków
52	Raba Wyżna	dom mieszkalny	3	zespół folwarczny
53	Raba Wyżna	budynek gospodarczy	4	zespół folwarczny Wpis do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków
54	Raba Wyżna	dawny spichlerz	5	zespół folwarczny Wpis do Rejestru Zabytków Wpis do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków
55	Raba Wyżna	dom parafialny	33	przy kościele
56	Raba Wyżna	dom mieszkalny	178	
57	Raba Wyżna	dom mieszkalny	181	
58	Raba Wyżna	dom mieszkalny	206	
59	Raba Wyżna	dom mieszkalny	213	

60	Raba Wyżna	dom mieszkalny	220	
61	Raba Wyżna	dom mieszkalny	221	
62	Raba Wyżna	dom mieszkalny	229	
63	Raba Wyżna	budynek mieszkalny	252	Wpis do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków
64	Raba Wyżna	budynek mieszkalny	274	Wpis do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków
65	Raba Wyżna	dom mieszkalny	283	Wpis do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków
66	Raba Wyżna	dom mieszkalny	296	
67	Raba Wyżna	piwnica	314	
68	Raba Wyżna	piwnica	315	
69	Raba Wyżna	dom mieszkalny	320	
70	Raba Wyżna	dom mieszkalny	322	
71	Raba Wyżna	dom mieszkalny	323	
72	Raba Wyżna	budynek mieszkalny	338	Wpis do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków
73	Raba Wyżna	budynek mieszkalny	344	Wpis do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków
74	Raba Wyżna	dom mieszkalny	352	
75	Raba Wyżna	dom mieszkalny	355	
76	Raba Wyżna	dom mieszkalny	366	
77	Raba Wyżna	dom mieszkalny	367	
78	Raba Wyżna	dom mieszkalny	376	
79	Raba Wyżna	dom mieszkalny	384	
80	Raba Wyżna	budynek mieszkalny	423	Wpis do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków
81	Raba Wyżna	budynek mieszkalny	435	Wpis do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków
82	Raba Wyżna	budynek mieszkalny	445	Wpis do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków
83	Raba Wyżna	dom mieszkalny	473	
84	Raba Wyżna	dom mieszkalny	475	
85	Raba Wyżna	budynek gospodarczy	475	Wpis do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków
86	Raba Wyżna	stajnia	475	Wpis do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków
87	Raba Wyżna	dom mieszkalny	482	
88	Raba Wyżna	dom mieszkalny	483	
89	Raba Wyżna	budynek mieszkalny	487	Wpis do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków
90	Raba Wyżna	dom mieszkalny	489	Wpis do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków
91	Raba Wyżna	budynek mieszkalny	507	Wpis do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków
92	Raba Wyżna	budynek gospodarczy	507	Wpis do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków
93	Raba Wyżna	dom mieszkalny	560	
94	Raba Wyżna	budynek mieszkalny	582	Wpis do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków
95	Raba Wyżna	dom mieszkalny	601	
96	Raba Wyżna	dom mieszkalny	609	

97	Raba Wyżna	restauracja Rabacówka	611A	działka 133/1
98	Raba Wyżna	dom mieszkalny	637	
99	Raba Wyżna	stara szkoła	644	
100	Raba Wyżna	krzyż przy starej szkole	644	
101	Raba Wyżna	dom mieszkalny	655	
102	Raba Wyżna	dom mieszkalny	660	
103	Raba Wyżna	dom mieszkalny	664	
104	Raba Wyżna	budynek mieszkalny	689	Wpis do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków
105	Raba Wyżna	dom mieszkalny	710	
106	Raba Wyżna	budynek gospodarczy	710	
107	Raba Wyżna	dom mieszkalny	714	
108	Raba Wyżna	dom mieszkalny	718	
109	Raba Wyżna	dom mieszkalny	754	
110	Raba Wyżna	dom mieszkalny	830	
111	Raba Wyżna	kościół parafialny		Wpis do Rejestru Zabytków
112	Raba Wyżna	kaplica III upadku Pana Jezusa		Wpis do Rejestru Zabytków Przy drodze Raba - Skawa
113	Raba Wyżna	kaplica cmentarna Zduniów		Wpis do Rejestru Zabytków cmentarz parafialny
114	Raba Wyżna	figura krzyża		obok nr 766
115	Raba Wyżna	kapliczka		obok nr 48
116	Raba Wyżna	kapliczka		przy przedszkolu
117	Raba Wyżna	krzyż		obok nr 316
118	Raba Wyżna	stacja PKP	561	
119	Raba Wyżna	zesp.folw. - brama wjazdowa		Wpis do Rejestru Zabytków dz. ew. nr 3513
120	Raba Wyżna	zesp.folw. - cielętnik	853	
121	Raba Wyżna	zesp.folw. - stodoła przejazdowa	857	Wpis do Rejestru Zabytków
122	Raba Wyżna	zesp.folw. - oranżeria		Wpis do Rejestru zabytków dz. ew. nr 1021/21
123	Raba Wyżna	most blachownicowy		
124	Raba Wyżna	most płytowy		
125	Raba Wyżna	przepust kamienny		
126	Raba Wyżna	przepust kamienny		
127	Raba Wyżna	przepust kamienny		
128	Raba Wyżna	przepust kamienny		
129	Raba Wyżna	przepust kamienny		
130	Raba Wyżna	przepust kamienny		
131	Raba Wyżna	przepust żelbetowy		
132	Raba Wyżna	przepust żelbetowy		
133	Rokiciny Podh.	klasztor Urszulanek	1	Stary Klasztor „Pałac Seniora” obecnie
134	Rokiciny Podh.	dom mieszkalny	6	Dawny budynek siostr Urszulanek
135	Rokiciny Podh.	figura Matki Boskiej	16	był jako obok 18
136	Rokiciny Podh.	dom mieszkalny	20	

137	Rokiciny Podh.	dom mieszkalny	38	
138	Rokiciny Podh.	dom mieszkalny	51	
139	Rokiciny Podh.	dom mieszkalny	57	
140	Rokiciny Podh.	budynek mieszkalny	59	Wpis do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków
141	Rokiciny Podh.	dom mieszkalny	74	
142	Rokiciny Podh.	budynek gospodarczy	75	Wpis do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków
143	Rokiciny Podh.	dom mieszkalny	76	
144	Rokiciny Podh.	dom mieszkalny	80	
145	Rokiciny Podh.	dom mieszkalny	81	
146	Rokiciny Podh.	dom mieszkalny	87	
147	Rokiciny Podh.	dom mieszkalny	90	
148	Rokiciny Podh.	dom mieszkalny	97	
149	Rokiciny Podh.	dom mieszkalny	111	
150	Rokiciny Podh.	dom mieszkalny	174	
151	Rokiciny Podh.	budynek mieszkalny	176	Wpis do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków
152	Rokiciny Podh.	dom mieszkalny	195	
153	Rokiciny Podh.	dom mieszkalny	203	
154	Rokiciny Podh.	dom mieszkalny	205	
155	Rokiciny Podh.	budynek mieszkalny	214	Wpis do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków
156	Rokiciny Podh.	budynek mieszkalny	234	
157	Rokiciny Podh.	budynek gospodarczy	234	
158	Rokiciny Podh.	grota Matki Boskiej		w centrum
159	Rokiciny Podh.	kapliczka		Wpis do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków obok nr 43
160	Rokiciny Podh.	grota Matki Boskiej		obok nr 118
161	Rokiciny Podh.	kapliczka		obok nr 234
162	Rokiciny Podh.	park dworski		Wpis do Rejestru Zabytków
163	Rokiciny Podh.	most blachownicowy		
164	Sieniawa	dom mieszkalny	5	
165	Sieniawa	dom mieszkalny	11	
166	Sieniawa	dom mieszkalny	26	
167	Sieniawa	chałupa	47	Wpis do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków
168	Sieniawa	dom mieszkalny	49	
169	Sieniawa	budynek mieszkalny	58	Wpis do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków
170	Sieniawa	dom mieszkalny	73	Wpis do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków
171	Sieniawa	dom mieszkalny	75	
172	Sieniawa	dom mieszkalny	76	
173	Sieniawa	piwnica	76	
174	Sieniawa	dom mieszkalny	78	Wpis do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków
175	Sieniawa	dom mieszkalny	105	

176	Sieniawa	dom mieszkalny	107	
177	Sieniawa	dom mieszkalny	114	
178	Sieniawa	budynek gospodarczy	114	
179	Sieniawa	dom mieszkalny	225	
180	Sieniawa	dom mieszkalny	229	
181	Sieniawa	dom mieszkalny	250	
182	Sieniawa	dwór	302	Wpis do Rejestru Zabytków
183	Sieniawa	budynek gospodarczy	302	
184	Sieniawa	spichlerz	302	
185	Sieniawa	dom mieszkalny	322	
186	Sieniawa	dawna plebania przy kościele	304	
187	Sieniawa	kościół parafialny		Wpis do Rejestru Zabytków
188	Sieniawa	kapliczka		obok nr 98
189	Sieniawa	kapliczka		obok stacji PKP
190	Sieniawa	kapliczka		Obok 147
191	Sieniawa	dzwonnica		obok nr 234
192	Sieniawa	stacja PKP		
193	Sieniawa	most blachownicowy		
194	Sieniawa	most kamienny		
195	Sieniawa	przepust kamienny		
196	Sieniawa	przepust kamienny		
197	Sieniawa	przepust kamienny		
198	Sieniawa	przepust kamienny		
199	Sieniawa	przepust kamienny		
200	Sieniawa	przepust kamienny		
201	Sieniawa	przepust kamienny		
202	Sieniawa	przepust kamienny		
203	Sieniawa	przepust kamienny		
204	Sieniawa	przepust kamienny		
205	Sieniawa	wiadukt kamienny		
206	Skawa	budynek mieszkalny	6	Wpis do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków
207	Skawa	dom mieszkalny	17	
208	Skawa	budynek mieszkalny	18	Wpis do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków
209	Skawa	dom mieszkalny	19	
210	Skawa	budynek gospodarczy	19	Wpis do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków
211	Skawa	budynek mieszkalny	25	Wpis do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków
212	Skawa	dom mieszkalny	26	
213	Skawa	dom mieszkalny	43	
214	Skawa	dom mieszkalny	53	
215	Skawa	dom mieszkalny	56	
216	Skawa	dom mieszkalny	62	
217	Skawa	dom mieszkalny	85	
218	Skawa	dom mieszkalny	98	
219	Skawa	dom mieszkalny	110	

220	Skawa	dom mieszkalny	153	
221	Skawa	dom mieszkalny	156	
222	Skawa	dom mieszkalny	162	
223	Skawa	dom mieszkalny	166	
224	Skawa	dom mieszkalny	169	
225	Skawa	dom mieszkalny	184	
226	Skawa	dom mieszkalny	210	
227	Skawa	dom mieszkalny	223	
228	Skawa	dom mieszkalny	227	
229	Skawa	dom mieszkalny	229	
230	Skawa	dom mieszkalny	269	
231	Skawa	dom mieszkalny	276	
232	Skawa	dom mieszkalny	284	Wpis do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków
233	Skawa	dom mieszkalny	287	
234	Skawa	dom mieszkalny	295	
235	Skawa	dom mieszkalny	332	
236	Skawa	dom mieszkalny	340	
237	Skawa	budynek gospodarczy	395	
238	Skawa	dom mieszkalny	401	
239	Skawa	dom mieszkalny	414	
240	Skawa	dom mieszkalny	421	obok 421
241	Skawa	dom mieszkalny	444	
242	Skawa	dom mieszkalny	450	
243	Skawa	dom mieszkalny	480	Wpis do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków
244	Skawa	dom mieszkalny	481	
245	Skawa	dom mieszkalny	498	
246	Skawa	dom mieszkalny	504	
247	Skawa	dom mieszkalny	511	
248	Skawa	dom mieszkalny	517	
249	Skawa	dom mieszkalny	569	
250	Skawa	budynek mieszkalny	605	Wpis do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków
251	Skawa	dom mieszkalny	607	
252	Skawa	dom mieszkalny	637	
253	Skawa	dom mieszkalny	658	
254	Skawa	dom mieszkalny	664	
255	Skawa	dom mieszkalny	680	
256	Skawa	dom mieszkalny	709	
257	Skawa	budynek gospodarczy	709	Wpis do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków
258	Skawa	budynek mieszkalny	718	Wpis do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków
259	Skawa	kościół parafialny		
260	Skawa	kaplica Serca Pana Jezusa		przy drodze do Naprawy
261	Skawa	figura krzyża		obok nr 165
262	Skawa	kuźnia		naprzeciw 483

263	Skawa	dworzec PKP		
264	Skawa	most blachownicowy		
265	Skawa	most kamienny		
266	Skawa	most płytowy		
267	Skawa	most płytowy		
268	Skawa	przepust kamienny		
269	Skawa	przepust żelbetowy		
270	Skawa	strażnica		
271	Skawa	strażnica		
272	Skawa	wiadukt blachownicowy		
273	Skawa	wiadukt blachownicowy		
274	Skawa	wiadukt płytowy		
275	Skawa	wiadukt żelbetowy		
276	Skawa	budynek mieszkalny pozostałości dworu	571	
Obiekty kultu religijnego i pamięci (cmentarze)				
277	Harkabuz	Cmentarz parafialny		nr ewid. działki 427
278	Podsarnie	Cmentarz parafialny		nr ewid. działek 1184, 1180/4
279	Raba Wyżna	Cmentarz parafialny		nr ewid. działek 823/4, 825/1, 825/2, 825/3, 825/4, 825/5
280	Sieniawa	Cmentarz parafialny		nr ewid. działki 227/10
281	Skawa	Cmentarz parafialny		nr ewid. działek 5929, 5930/2, 5930/3, 5932/2, 5932/3, 5933, 5934/1, 5934/2

Wiceprzewodnicząca Rady
Gminy

**mgr Aleksandra Antolak -
Rust**